

Syndikalismen

Nr 4 • 1941

Pris 75 öre

Innehåll:

Sverges väg till statstotalism
Av Karl Bondeson

Varför vi härda ut
Av Erik Landelius

Europa efter kriget
Av Herbert Anckar

De frihetliga idéernas historia
Av H. Rodriguez

Demokrati eller diktatur
Av Folke Fridell

Spanska revolutionen 1936—1939
Fragmentariska randanmärkingar till fem-
årsdagen

Statsstyrd ekonomi

Sverges väg till statstotalism

Av Karl Bondeson

Vårt liksom andra länders statsskick är underkastat en fortskridande avdemokratiseringsprocess. Docent Edvard Therman skrev i "Korrespondens", Hermods månadstidning, aprilnumret 1941, en artikel, i vilken han hävdade: "De mest framträdande nya dragen i vårt statsskick kunna nämnas med tre fina och lärda ord: cæsarism, korporatism, etatism." Man skulle kunna sammanfatta dessa begrepp i ett: *statstotalism*. Docent Therman är känd statsvetenskapsman och har varit anställd vid Statens Informationsstyrelse. Han har gjort sina iakttagelser inifrån och vet, varom han talar.

Författaren hävdar, att vårt styrelsesätt är ett annat nu än bara för tre år sedan. Kriget och dess tryck har medfört förändringar. Förändringarna ha icke tillkommit genom väsentliga ändringar av grundlag eller lagstiftning, utan förvandlingen har kommit genom ny praxis, nya sedvänjor, sakta och nästan omärkligt.

I och med 20-talets ingång fick vårt land full politisk demokrati. Den parlamentarism, som kom att bli rådande, var en av partisplittringen betingad minoritetsparlamentarism, där de större partierna någorlunda i tur och ordning voro regerande. På våren 1933 kom det stora omslaget. Den inte fullt ett år gamla socialdemokratiska regeringen gjorde upp med bondeförbundet, den s. k. "kohandeln". "Arbetare- och bonderegeringen" fick en parlamentarisk majoritet att stödja sig på. Det blev en "stark regering". På senhösten 1939 ersattes denna regering av "partiledareregeringen" — en ännu "starkare" regering. Regeringen har — liksom i andra länder — fått riksdagens fullmakt att i många fall förordna och besluta på egen hand. En ny praxis, en ny "sedvänja"! Vidare har regeringens makt ökats därigenom, att det uppstått ett politiskt ledareskikt med mångårig vana. Man kan också uttrycka saken så, att det uppstått ett nytt skrä, en ny förvärvsgren: *yrkespolitikern*. Yrkespolitikerna ha en eminent förmåga i kompromissandets konst.

Man har också lärt sig uppreklamera ledarna. "Den nuvarande statsministern liksom övriga partiledare 'trissas opp' med den moderna reklamens alla fina eller grova hjälpmedel — alldeles som statschefen i en diktatur" och framstår därför "för den stora massan som den givne, naturlige ledaren".

Därmed, skriver Thormøenius, "äro vi inne på den kanske märkligaste men alls icke enastående eller ens övntade förvandlingen av vårt statsskick, ännu blott en klar tendens men en vacker dag kanhända en obestriddig realitet. Det är tendensen till 'caesarism', till ett enmansvälde med bibehållande av alla de demokratiska formerna".

Denna "änsamling" av makt hos regeringen har skett på bekostnad av den s. k. andra statsmakten, riksdagen. För några år sedan kunde man kalla riksdagen den dominerande statsmakten, men vem vill i år påstå, att riksdagen är dominerande? Inte den, som någorlunda vet och sett, hur det går till.

En annan tendens är, att urvalet av riksdagsmännen mer och mer monopoliseras av partierna. Den uppfattningen, "att medborgarna fritt utvälja representanter på grund av deras medborgerliga dygder, såsom klokhet, rättrådighet o. d. blir allt mer och mer blott och bart en fiktion". Man kan tillägga, att då nomineringen av riksdagsmän övergår till partierna, så är det en liten konklav av partiledare, som i själva verket utväljer de kandidater, som folket får rösta på. Man har icke långt till det ryska systemet, där alla kandidater till offentliga förtroendeposter utses av det härskande partiet, vilka kandidater sedan väljas av massorna. Kandidering från väljarna själva blir mer och mer en omöjlighet. För några år sedan var förhållandet det, att partiledningarna *skötte valen och dirigerade riksdagsarbetet*. Nu är förhållandet det, att partiledarna just i egenskap av partiledare *leda riket*.

Därmed har, kan man säga, makten monopoliserats av partiledarna. De ha i regeringen ett bolag för maktutövningen. Inom detta bolag negligeras och glömmas programmen. Till och med partiernas vikt blir mindre och mindre.

Därtill kommer, att partierna mer och mer undanträngas av ekonomiska intressesammanslutningar: "Fackföreningsrörelsen, lantbrukets intresseorganisationer, de anställdas, statstjänstemännens, arbetsgivarnas, finansvärldens sammanslutningar äga redan nu och sedan åtskilliga år en sådan vikt, att de i själva verket redan konkurrera med partierna. Staten varken vill eller kan komma förbi dem. De äro erkända storheter; de uppträda litet emellan som parter med vilka statsmakterna förhandla och träffa avtal. *Den så mycket omtalade korporatismen, som i vissa länder programligt proklamerats och införts med buller och bång, håller hos oss på att i all stillhet införa sig själv.*"

Thormøenius är icke den ende, som gjort denna iakttagelse. Det är en redan gammal historia. Vi kunna peka på jordbruksorganisationernas utveckling sedan "kohandeln".

Genom statsingripande har livsmedelsförsörjningen sedan "kohandeln" 1933 i stor utsträckning ställts under statens kontroll genom prisreglering på mjölk, kött, fläsk, spannmål etc. Det statliga prismaskineriet arbetar med hjälp av jordbrukets ekonomiska organisationer.

Det var omkring 1929—30, som den ekonomiska världskrisen började göra sig kännbar i Sverige genom prisfall och ökade avsättningssvårigheter för jordbruket. Jordbrukarna började vända sig till staten med krav på ingripande. 1930 fingo jordbrukarna hjälp, genom att staten stadgade inmalningstvång. Genom 1932 års lagstiftning kommo mjölkavgifterna. 1933 infördes slakthusavgifter jämte importreglering. 1934 vidtogos åtgärder för att stödja äggpriserna o. s. v.

Vid genomförandet av dessa och efterföljande statliga regleringsåtgärder var det en nödvändig betingelse, att producenterna hade sammanslutningar, som kunde representera dem kollektivt och med vilka statsmyndigheterna kunde föra förhandlingar. Jordbruksorganisationernas utveckling har i högsta grad befrämjats av detta förhållande. Lantbruks-sällskapet upplade organisationsplanerna och ledde organisationen. De redan existerande lokala föreningarna sammanslötos branschvis

till riksorganisationer. Så tillkom 1932 Svenska mejeriernas riksförening, 1933 Sverges slakteriförbund och Svenska ägghandelsförbundet, 1934 Riksförbundet svensk frukt. Svenska lantmännens riksförbund bestod sedan 1905 och Svenska jordbrukskreditkassan hade bildats 1930. Lantbrukssällskapet utvecklades till ett gemensamt rådgivande organ med ett tidskriftsaktiebolag, vars speciella föreningsblad distribueras till flera hundra tusen jordbrukare. Den mera slutgiltiga utformningen av stödåtgärderna genomfördes vid 1935 års riksdag.

Efter hand som de olika stödåtgärderna genomfördes, växte det fram en omfattande övervakningsbyråkrati. Man fick sålunda statens spannmålsnämnd, statens mjölk-nämnd, statens slakterinämnd etc., vilka olika nämnder sedermera centraliserades i statens jordbruksnämnd.

Vill man se, hur jordbrukets branschorganisationer sammansätts och fungera, kan man som exempel ta Sverges Slakteriförbund. Det är sammansatt av de över landet utbredda slakteriföreningarna. Slakteriföreningarna ha en rad moderna slakthus. Föreningarnas medlemmar ha leveranstvång till slakterierna. Genom sammanslutningarna kan man hålla fastare och högre priser och man kan reglera tillgången efter marknadens behov. Men den egentliga prisregleringen under normala förhållanden företogs genom staten. Som en stödåtgärd för jordbruket kunde staten stoppa importen och därmed konkurrensen utifrån. Därmed stego priserna för de svenska producenterna. Stego priserna för högt, kunde staten åter öppna importen, varigenom priserna ånyo sjönko. Denna statsreglerings inverkan på priserna kan man avläsa på de offentliga partiprisnoteringarna. I december 1933 var partipriset pr kg. fläsk 0: 68. Det steg sedan oavbrutet, så att det i november 1935 var 1: 45. Priserna hade således på två år stigit över 100 proc. Då öppnade staten en smula för importen och följande månad var det nere i 1: 30.

Slakteriförbundets uppgift är att från de lokala slakteriföreningarna överta de lokala produktionsöverskotten och söka fördela dem på andra marknadsområden. Köttproducenterna ha i detta organisationssystem en ganska perfekt produktionsorganisation. och en sam-

manslutning, som ungefär svarar till de utländska "korporationerna". Den representerar köttproducenternas intressen och förhandlar med regeringen, när det gäller att reglera priser och marknad.

Den av staten sedan 1933 befrämjade organisationen av jordbruket har under krigskrisen fortplantats även till andra områden och genom statens nästan totala kontroll av näringslivet. Tidningen "Köpmannen" påpekar, hur kriskommissionerna förskaffa sig medverkan från näringslivets organisationer och skriver:

"Samtidigt som förbindelserna mellan regering, kommissioner och näringsorganisationer... utbyggs har kontakten mellan näringsorganisationerna och riksdagen minskat... Vi äro mitt uppe i en omdaningsprocess och vi komma säkerligen aldrig tillbaka till de arbets- och livsformer, vilka vi före det senaste krigsutbrottet vant oss att anse som normala. Att organisationerna i det framtida samhället komma att spela en betydande roll synes sannolikt."

Statens växande kontroll och makt över näringslivet för ofrånkomligt med sig en tendens till statstotalism, dess reaktion, dess ofrihet och slaveri. Denna utveckling drives fram av de förhållanden kriget skapar. Kriget och dess förhållanden bli således själva en kraft till en framväxande statstotalism.

Thermænius pekar på ett annat påfallande drag i vårt statsskickets utveckling: *propagandan*. Vi ha ännu inte fått något statligt propagandaministerium, som i de krigförande länderna, men vi ha ett under vardande i Statens informationsbyrå. Mönstret är hämtat från utlandet. Vi ha — delvis av tvingande omständigheter — kommit dit hän, att staten genom sina krisorgan bestämmer, vad vi skola äta och dricka och kläda oss med. Därtill sörjer staten mer och mer för vår andliga utfodring. Thermænius skriver: "*Det är statens framträngande till en allt överskuggande maktställning på alla områden och individens restlösa inordning i ett underdånighets- och lyd-nadsförhållande till staten, som inga demokratiska fri- och rättigheter, inga socialpolitiska och andra förmåner helt förmå — eller borde*

förmå — att uppväga”, som karakteriserar utvecklingen. Därtill torde emellertid göras den viktiga anmärkningen, att de demokratiska fri- och rättigheterna försvinna en efter en genom statens makttillväxt. Ty varje statens makttillväxt motsvaras av begränsningen av den personliga friheten. Så befinner sig således den politiska utvecklingen i det här landet på marsch mot en totalitär stat, som lånar mer och mer från de utländska totalitära förebilderna. Vi bevittna i dag landets fortskridande avdemokratisering.

För oss syndikalister är allt detta synnerligen intressant. Den politiska parlamentarismen sättes genom denna utveckling på indragningsstat. De ekonomiska organisationerna, producentorganisationerna, erhålla allt större betydelse. Man kunde vara frestad betrakta det som ett slags bakvänd syndikalism. Som syndikalister eftersträva vi ett frihetligt samhälle med en ny produktionsordning baserad på producenternas egna sammanslutningar. Med den kapitalistiska ordningens likvidering skulle också staten likvideras. Den omvandling, vi kunna skönja i den nya samhällsordning, som håller på att tränga sig fram, ger visserligen ett ständigt ökat inflytande åt producentorganisationerna, men dessa producentorganisationer konstitueras av arbetsköparna och icke av arbetarna. Utvecklingen innebär icke likvidering utan konsolidering av kapitalismen. Följaktligen innebär den icke heller statens likvidering utan statens ytterligare förstärkande. Och denna omvandling genomföres under socialdemokratin politiska och fackliga medverkan. Socialdemokratin lämnar steg för steg klasskampen och socialismen och anammar klassgemenskapen och klassamverkan, grundläggande element hos fascismen.

Den socialdemokratiska deserteringen från socialismen och klasskampen är en logisk följd av den parlamentariska verksamheten. Socialdemokratin tänkte sig ursprungligen parlamentarismen som medlet till kapitalismens likvidering och socialismens genomförande. Praktiskt leder parlamentarismen till kapitalismens stabilisering och den socialistiska tankens likvidering. Verkligheten av i dag bär därom tyd-

ligt vittnesbörd. Arbetarrörelsens inträngande i statsapparaten via parlamentarismen leder till arbetarrörelsens solidarisering med statsapparaten, den kapitalistiska statsapparaten, som är till för att skydda kapitalismen. Liberala kapitalismens oförmåga att behärska det ekonomiska livet och den därmed följande otryggheten för kriser och sociala resningar har befrämjat en tendens till statsdirigerad ekonomi för kapitalismens stabilisering. Den parlamentariska arbetarrörelsen tar sin del av ansvaret i den statsapparat, i vilken den inträtt och medverkar. Den blir mer och mer fastlåst i denna apparat och i den nuvarande ordningen.

Som en följd härav befrämjas centralismen inom arbetarrörelsen, som mer och mer avdemokratiseras i linje med samhällslivets allmänna avdemokratisering. I stället för en utvidgad demokrati, som skulle fortplantas från det politiska till det ekonomiska livet, blir det en ständigt mera inskränkt demokrati. Genom centralismen, som dödar arbetarnas självverksamhet, avaktiveras massorna, som mer och mer vänjas att förvänta allt av den politiska ledningen. Det fackliga organisationsväsendet anpassas till den politiska utvecklingen. Arbetarrörelsen blir icke nyskapande, icke omvandlande, icke socialrevolutionär för samhällets nydaning, den följer som en viljelös hund i ledband de krafter, som befrämja utvecklingen mot en statsdirigerad ekonomi inom kapitalismens ram. Den finner sig i att bli berövad demokratiska fri- och rättigheter inom staten och inom organisationerna. De arbetarfientliga krafterna vinna terräng under denna arbetarrörelsens defaitism och slutet blir: statstotalism och industriellt slaveri. Vilket också kallas fascism.

Detta blir slutpunkten för den socialdemokratiska rörelsen, vilken vid en viss tidpunkt i utvecklingskedjan måste inrangeras i de historiskt förbrukade ideologiernas led. Något nytt måste då komma, ty utvecklingen står aldrig stilla och mänskligheten underkastar sig icke i evighet träldom och ofrihet. Då om icke förr blir det syndikalismen, som visar vägen ur slaveriet.

Varför vi härda ut

Av Erik Landelius

I.

"Människa!" sade jag. "En sådan mystik folk har byggt upp omkring det ordet! Som om det i och för sig vore något aktningsvärt, att man är människa! Människa! Det är ju ett biologiskt begrepp. Där det är något annat, gjorde man bäst i att avskaffa det så fort som möjligt."

Karin Boye, Kalloccain.

Vi. Vem är det egentligen? Den allomfattande mänskligheten? Nej, jag skall förklara det med detsamma: "Vi", det är en liten krets sammansvarna, en blygsam grupp människor med ganska vaket sinne, ett mindre antal samtida som sätta värde på andlig lyftning. Sammansvarna? Ja! Har ni kanske inte lagt märke till att det snart kommer att bli ansett som otillbörligt att vilja ha fri debatt, kritik, upplysning? Att vår lilla minoritet i samhället håller på att bli söndermalen av frenetiska fraseologers ihärdiga tjut? Är det inte någonting märkvärdigt, ja, sjukligt över en tid, då det lilla fåtal klarvakna som inte tänka gå med i de stora propagandavargarnas ledband, som äro illa berörda av likriktnings- och anpassningsmanin och de unkna samhälls- och statslögnerna i "nationell" eller "statsbejakande" klädsel, snart måste be om förlåtelse att de ännu finnas till? Utvecklingen även i vårt land har faktiskt gått så långt att man är tvungen att särskilt stryka under, att man inte enbart är svensk, utan — som en orädd kämpe har uttryckt saken på rätt sätt — svensk och människa. Jo, vi ha hunnit så långt att en stor del

personer omkring oss i och med svenskhetens bevarande med berätt mod ha glömt bort eller rentav kastat över bord *människans bevarande*. Sjukdomen i fråga är en internationell företeelse, den finns likadant hos tyskar, italienare, japaner, rumäner, finnar, spanjorer, m. fl., m. fl. "Som om det i och för sig vore något aktningsvärt, att man är människa!" säger den av totalstaten fullkomligt tämjde medsoldat-undersåten i Karin Boyes "roman från 2000-talet" med tydligt förakt i rösten. Och han förordar, att där människa är något annat än ett biologiskt begrepp, borde det avskaffas så fort som möjligt.

Det var bara en författares nyck, att till år 2000 fördatera en roman om den totala statens tvåhundra procentiga förverkligande, som skrivits år 1940. Man håller ju redan på med att avskaffa människan som dristar sig vara något mer än det rent biologiska begreppet. Den stora uppgörelsen, även benämnd "nyordning", är i gång, den stora räfssten med de olycksaliga kvarlevorna av en människotyp som vägrar att anamma en tes som låter: "Ett eländigt och osäkert liv, fullt av ångest. Sådant måste livet bli, en ständig ångest och fara, när man flyr undan det stora sammanhanget, Staten." (Boye, Kalloccain.)

Konstigt nog äro just de för sent ute, som hela tiden påstått sig hålla på med uppbyggandet av ett krisfritt demokratiskt samhälle i folkhemmets tecken. De ha hela tiden vyts med att vara liberala demokrater — i motsats till de radikala demokrater, som kantänka önska samhället nydanat på ett revolutionärt sätt och som i sin förmätenhet vägrat att se mellan fingrarna, när det gäller att med klara värdeomdömen och ställningstaganden karakterisera det borgerliga, kapitalistiska samhällets ansvarighet för folkens olyckliga belägenhet. De ha "vuxit in i staten", som det heter, blivit ett med densamma — — och under tiden har samma stat verkat i den riktning som bestämmer dess väsen: att organisera människorna — de underlydande — till grupper av väpnade förbund med den uppgiften att, efter förintandet av misshagliga i det egna landet (misshagliga för Statens prestige), förinta de misshagligas meningsfränder i andra länder. Här intresserar oss, för att förebygga missförstånd, inte filoso-

fiska uttydningar av statens *möjliga* roll. Vi inregistrera blott och bart statens påtagliga utformning i det moderna, av nazifascismen lyckliggjorda borgerliga samhället — som i vissa stycken redan upphört att vara borgerligt, eftersom den i dagens totalitära samhällen dominerande typen är en condottiere-typ av "heroiskt" avmoraliserad kvalitet med ganska liten förankring i *en* klass och snarare en blandning av *alla* klassers dragg.

Till vår, medborgarnas, stora olycka ha den borgerliga demokratins statsmän, framförallt de socialdemokratiska, aldrig tagit sikte på detta statens väsen, aldrig velat begripa, att i den kapitalistiska ordningens yttersta kris statsapparaten blir till en väldig nödvärnsorganisation mot folket. Nödvärn? Jo, den nazifascistiska totalstaten är ingenting annat än ett uttryck för det nödläge, som uppstått för ett ordningssystem, som inte är mäktigt att garantera människorna en dräglig tillvaro och som därav härleder rätten att icke förty genom brutala tvångsåtgärder tvinga folk att inte bryta sig ut ur statens "nödvändighet". Statsapparaten, statsmaktens, herrar på kommandobryggan förbjuda sina undersåtar att hålla utkik efter en räddning ur denna fullkomligt vansinniga situation, de befalla sitt folk att lydigt gå under tillsammans med det så påtagligt oförmögna statssystemet! Vilken osmaklig åsyn bereda inte dessa "liberala", "sociala" demokrater, som under alla dessa år av nazifascistisk uppluckring och förgiftning inte ha märkt statens koncentration på denna enda uppgift: att förslava individerna till den grad, att deras frigörelse inte längre kan vara deras eget verk utan att de måste omhändertagas av — staten för att "befrias", omhändertagas av staten för att "i den europeiska civilisationens" namn slå ihjäl och förinta människan och vad denna skapat. Hopplöst förblindade eller skurkaktiga "demokrater" låna sig till att underlätta detta statens förödelseverk. De lovade kanske någon gång i sin ungdom att bli det kapitalistiska klassamhällets dödgrävare, men vad ha de slutligen blivit: medhjälpare till dödgrävarna av alla samhällsliga utvecklingsmöjligheter överhuvud. Det imperialistiska kriget har i nazifascistisk make-up antagit karaktären av de enskildas utrotande med rötterna. Vad blir

kvar på ruinerna? En karikatyrtyp som visserligen fortfarande kallar sig människa — men endast i avsaknad av en annan och mera slående beteckning.

Om det behövs något ytterligare bevis för människlighetens eller nogare uttryckt: de samtidas förfäande, för samhällets upplösning i små oansvariga, vilseledda, illa underrättade, lätt eldade och mycket hatiska grupp-öar. — i Karin Boyes roman heter denna ö-typ konsekvent "medsoldat" —, så är nazismens framfart med sin antibolsjevikpropaganda och de arma mänskliga varelsernas, nej, medsoldaternas hänfödda berusning i denna-propagandas tecken kanske det bästa och färskaste exemplet. Ett exempel jämväl för den grad av oförmåga till eget kritiskt tänkande, som är ett av de resultat av medborgerlig "uppfostran" den moderna staten har presterat — — icke bara i de nazifascistiska länderna utan likaså i s. k. demokratier som skryta förfärligt med sin folkbildning. Nu skrida eller, mera tidsenligt, marschera alla goda européer, bland dem grönköpingsbon och folkhemsrepresentanten hr Medel-svensson, i takt efter Horst Wessel Lieds melodi bakom propagandabanéret "Europas räddning från kommunismen-bolsjevismens barbari". Tåget är så långt att de marscherande dumbommarna i sin civilisatoriska hänförelse icke orka att se fram ända till täten. Och väl är det för täten att de, som följa med i yrsele, äro när-synta — t. o. m. så när-synta, att de redan fullkomligt glömt bort anförarnas gärningar, som även de fullbordats i barbarismens tecken. Kanske någon sundare mänsklighet i en bättre framtid förfärad skall fråga sig, hur det t. ex. varit möjligt att i Skandinavien i början på 1940-talet hetsa upp folk till enhetsfront med en rörelse som grundmurat sina segrar på skövlandet av medborgares fri- och rättigheter — även på nordisk mark. Endast då försumpningen av all samhällelig och mänsklig solidaritet har nått höjdpunkten, kan sådant vara möjligt. De olika socialrevolutionära ideologiernas och krafternas avvärpning och jämväl avkoppling från varje faktiskt inflytande på dagens samhälle illustrerar ytterligare breda massors slaviska beroende av borgerligt tänkesätt både i små och stora frågor.

Men även om kapitalismen-nazifascismen hittills rent materiellt sett visat sig kraftigare än sina motståndares samhällskritik, så bevisa just nazifascismens förtvivlade försök att förgöra den gamla, revolutionära arbetarrörelsens män och idéer, att historien har satt kampen om socialismen på dagordningen. Enbart den enkla frågan blixtbelyser aktualiteten i de sociala frågorna: om nu en viss totalitär stormakt hemför segern i Europa, hur skall denna kontinent sedan organiseras? Som ett moderniserat och rationaliserat slavsamhälle? Men som sådant skulle detta samhälle ju allt framgent vila på lös grund: ty slavarna ha alltid benägenhet att alltemellanåt försöka bryta sina bojar. Med andra ord: ett nazifascistiskt enhetssamhälle, som tar i anspråk hela Europa som sitt livsrum, skulle i sig bära fröet till ett nytt uppror. Totalitär nazifascistisk seger betyder en seger över människornas ansträngningar att raseras nationella och sociala motsättningar och fördomar. Den skulle betyda den "auktoritära" soldatstatens oupphörliga krigföring mot den socialism, som innebär individernas frihet och utveckling till eget tänkande och självständiga avgöranden i alla livsviktiga sociala frågor. Den skulle för alltid vilja hindra människorna att "fly undan det stora sammanhanget, Staten". Ty detta föregivna sammanhang i den allsmåktiga statens hägn är ju ingenting annat än en illa dold tukthusexistens.

Det är sant att alla dessa våra teser inte bevisa något mot nazifascismens fasta beslutssamhet att organisera och kriga fram det europeiska masstukthuset. Men den som inför den fientliga övermakten vill förlika sig med ett sådant perspektiv — han glömmor bort, att det inte bara finns det stora, cyniska människoföraktet, som så tydligt leder de nazifascistiska synpunkterna på stat och samhälle. Det är skäl att med lika stor rätt åberopa de aldrig i den hittills upplevda historien tystade kraven på "frihet, jämlikhet, broderskap", eller hur man nu vill uttrycka den än så länge oavgjorda maktkampen om socialismen, mänsklighetens största problem. Och denna maktkamp har nazifascismen trots alla sina överväldigande segrar inte ännu kunnat få bort ur hjärnorna!

II.

Hur skall man i denna ojämna kamp mellan det nazifascistiska masssamhällets brutala intrång på alla individens egna områden och denna individs enträgna hopp om frigörelse i socialismens — den sanna, icke propagandasocialismens — tecken kunna komma de avgörande samhällsfrågorna på spåren? För närvarande pågå som bäst, även i vårt land, försöken att sudda ut gränslinjerna mellan samhällsforskning — och *borgerligt-kapitalistisk* samhällssyn. En socialdemokratisk skribent har nyligen framhåvt att "doktrinen avskrivande i själva verket kan göra socialdemokratien rikare. I vad som gäller samhällsläran, det faktiska, kunna vi, obundna av doktrin, vinna rikedom i den vetenskap, som strävar efter verklig kunskap om samhället och ingenting annat". Nu måste man härtill veta, att mannen — dr Gårdlund, "Tidens" redaktör — med "doktrin" betecknar den uppfattning, enligt vilken den borgerliga vetenskapen, enkannerligen då social- och statsvetenskapen, är ett den härskande klassens vapen mot proletariatet. Icke doktrinärt är det emellertid att säga, att den rådande stats- och socialvetenskapen — sålunda den borgerligt orienterade — "strävar efter verklig(!) kunskap om samhället och ingenting annat".

Denne socialdemokratiske försvarare av den borgerliga samhällskunskapen har sålunda aldrig hört talas om sambandet mellan det faktiska — sålunda de rådande socialekonomiska och politiska förhållandenas — inflytande just även på tänkandet. Den borgerliga vetenskapen, enkannerligen socialvetenskapen, har naturligtvis alltid dömt och analyserat fullkomligt objektivt, utan några som helst värdeomdömen som kunde tänkas bygga på klasspolitisk grund? Nä, låt oss ett ögonblick höra vad en norsk vetenskapsman, Johan Vogt i sin 1937 utkomna märkliga bok "Dogmenes sammenbrudd innenfor den socialøkonomiske videnskap", har att anföra till temat. Han omnämner som ett av den borgerliga socialekonomin i dag reservationslöst erkänt faktum, att denna vetenskapsgren tillkommit i syfte att påvisa kapitalets och kapitalistsamhällets duglighet och existensberättigande. Johan Vogt granskar sedan vetenskapens möjligheter i det nazifascistiska sam-

hället. Finns det under dessa förhållanden — vetenskapens anknytning till totalstatens behov — överhuvud några möjligheter för objektiv samhällsforskning? frågar V. Han är således framme vid ett spörsmål som även vi här antytt. Men i motsats till den citerade socialdemokratiska skribenten, som med en handvändning viftar bort den borgerliga social- och statsvetenskapens klasspolitiska begränsning, säger Vogt med stort allvar:

"Denna problemställning är icke endast av avgörande betydelse för den socialekonomiska vetenskapens vidare utveckling, utan för hela den moderna civilisationen. Det mänskliga tänkandet är ett redskap för praktiken. De förefintliga politiska systemerna och de teoretiska lärobyggnaderna äro i sista hand alla baserade på en rent känslomässig inställning. Föreligger det under dessa förhållanden överhuvud någon möjlighet till att låta den samhälleliga utvecklingen ledas av det mänskliga förnuftet?"

I vår tid finns det mäktiga rörelser, som öppet inta en fullkomligt anti-intellektualistisk inställning. Denna synpunkt har fått sin mest systematiska utformning i den tyska nazistideologin. De vetenskapsmän, som inte låta sin forskning träda i tjänst hos den affektbestämda nazi-ideologin, avsättas från sina befattningar, sändas till koncentrationslägren och måste, om de vilja fortsätta sitt forskningsarbete, be om gästfrihet som emigranter i främmande länder. Ett mycket stort antal av Tysklands mest framstående vetenskapsmän, inte bara socialvetenskapsmän och ärfthighetsforskare, utan också fysiker, kemiker och medicinare ha under dessa förhållanden drivits bort från sitt land. Ett stort antal av dem som stannat kvar ha motvilligt böjt sig i undfallenhet inför de makthavandes intressen och äro till en stor del drabbade av karaktärsupplösning på grund av sitt förräderi mot sina gamla principer för vetenskaplig forskning. För hela den nuvarande generationen av tyska vetenskapsmän, antingen de arbeta fortfarande i Tyskland eller de ha flytt i emigrationen — är problemet "vetenskapspolitik" icke längre ett spörsmål av endast akademisk natur, utan ett problem om själva den nakna existensen. Problemet består emellertid här inte blott för dessa enskilda vetenskapsmännens liv, utan gäller hela vetenskapens existens."

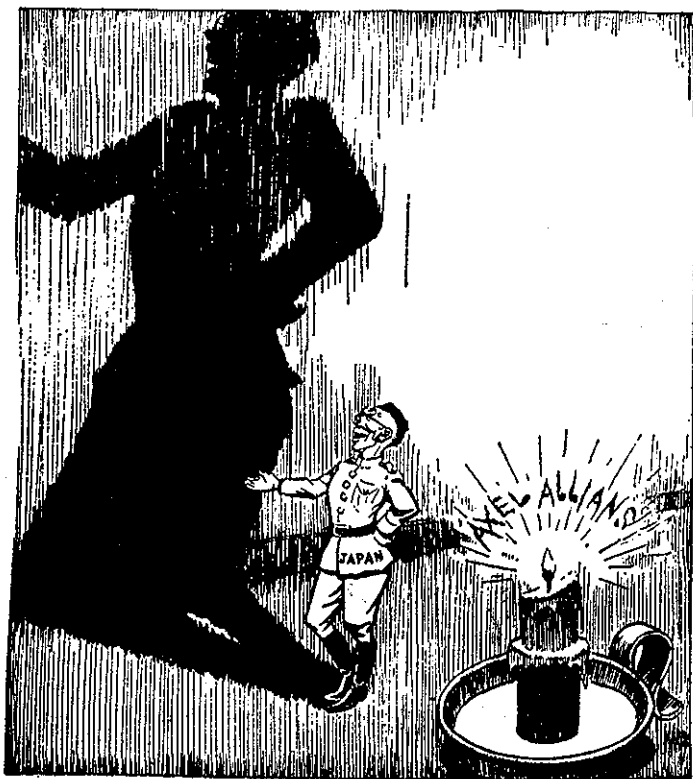
Bortsett ifrån att dessa rader äga en alldeles särskild aktualitet för Norges eget vidkommande, eftersom Vogts fosterland under tiden självt råkat komma i det nazistiska famntagets maktsfär, påpeka de med full tydlighet den s. k. objektiva vetenskapens dilemma i den borgerliga statsutvecklingens hägn. Det vore nog konstigt om just den svenska socialdemokratin ännu inte skulle ha kommit till insikt, att förhållandet mellan vetenskapen — särskilt den av folkhemmet omhuldade — och den politiska utvecklingen råkat i skottlinjen. Det går ju inte längre att "obundna av doktrin" inhämta "verklig kunskap om samhället och ingenting annat". Ingenting annat? Det är då för besynnerligt att Tingstens verk om den socialdemokratiska idéutvecklingen — livligt applåderat av arbetsgivareföreningens ledande män — och allehanda anpassningssträvanden inom vissa borgerliga och socialdemokratiska politiska grupperingar direkt ledsagar eller om man vill: kommenterar nazifascismens grepp om det fria Norden. Är det inom den gängse svenska vetenskapen och politiken inte en, vad Vogt kallar "karaktärsupplösning" att befara? Vi för vår del tro i alla fall inte på så mycken immunitet!

Vår för vi härda ut, trots att nazifascismen gör framsteg och anpassningsmentaliteten står på lur? Därför att kampen om socialismen en gång för alla är en fundamental beståndsdel av all samhällsdaning. Därför att det ynkliga alternativet som heter: tjuta med ulvarna eller: att anse socialismens oavvisbara anspråk på att trygga den mänskliga samlevnaden under tillfredsställande sociala former som "förlegade sanningar", är fullkomligt meningslöst och ej diskutabelt för den, låt så vara, minoritet som bakom nazifascismens praktfulla fasad ser människofientlighetens dödsbringande apparatur. Varthän ha hittills alla totalitära statsystemer utan undantag lett? Till samhällsfred och folkfrihet? Nej: till krigets fasansfulla förbannelse. De ideologer som nu igen uppträda på arenan och storordigt förkunna att kulturutvecklingen inte kan umbära kriget, att kriget har ett "förädlande" inflytande på folkens karaktärsutveckling o. s. v. kunna alls icke imponera på oss. Dylika påståenden äro illaluktande klasspolitiska lögnar. Däremot är det

en obestridlig sanning att *krig och kapitalism* höra oskiljaktigt ihop. Så mörk den tidsutveckling vi nu uppleva än är, så räcker det med insikten om sambandet mellan kapitalism och krig för att inte misströsta. Socialismen förblir levande så länge samhället inte slutgiltigt botats från kapitalismens skadeverkningar. Mycket arbete återstår, innan denna mänsklighetens ärkefiende är krossad — det finns sålunda inte den minsta anledning till överksamhet. I diktsamlingen "En dag" har Sten Selander på

ett vackert sätt givit uttryck för livets krafter även under motbjudande yttre förhållanden:

"Vi vet att intet, intet skall bestå,
ej jord och hav, ej himlavalvets grunder.
Men inför döden bygger vi ändå
vår dröm, vårt verk, som föds för att gå under.
Vi kan ej annat. Vi kan inte se
runtom oss stum, förstenad tomhet gapa.
Vårt namn är ande. Och vad än må ske:
vi måste följa andens krav — *att skapa.*"

"Titta vad jag är stor och stark!"

(New York Times, New York.)

Europa efter kriget

Av Herbert Anckar

Hur skall Europa komma att se ut efter kriget? Otaliga äro de som gjort sig den frågan och åtskilliga ha sökt besvara den, mer eller mindre utförligt. Svaren ha utfallit olika allt efter vars och ens politiska uppfattning, varav följer att det mindre varit fråga om försök till objektiv undersökning av vad det pågående kriget kan föra i släptåg, men desto mera att ge uttryck åt hur vederbörande vill att det nya Europa skall gestaltas.

Att de krigförande själva, som ju på alla håll och kanter äro i färd med att "göra världshistoria", också skola framlägga sina meningar om hur vår världsdel i det kommande skall se ut, det är blott vad man kunnat vänta. Anmärkas bör dock, att man från brittiskt håll varit mycket förbehållsam, när det gällt att skissera upp framtiden. Trots många direkta anmärkningar att närmare precisera krigsmålen och de grundvalar, varpå en kommande fred skall byggas, ha de tongivande brittiska politikerna aldrig haft annat att komma med än några ytterst vaga antydningar. Hitlerismen skall krossas! det är krigsmålet. Fredsmålet har angivits vara att skapa "en era av mellanfolkligt samarbete". Det är i stort sett allt vad man fått veta och det är praktiskt taget lika med ingenting. Ty bakom uttrycket "mellanfolkligt samarbete" kan ju dölja sig ungefär vilka planer som helst.

Kanske beror denna ovilja att närmare ange principerna för den blivande freden på en känsla av att de mål, som den brittiska härskande klassen har i sikte, inte göra sig något vidare i den propaganda som har till uppgift att entusiasmera massorna för kriget. Men tro-

ligare är att tystlåtenheten beror på att de ledande själva ha mycket oklara föreställningar om hur de till slut vilja ha det hela ordnat. Den brittiska nationalkaraktären är nu en gång sådan. Engelsmännen ha alltid och inte minst under detta krig visat sig besitta en hart när otrolig förmåga att taga dagen som den kommer och att möta varje situation såsom den föreligger utan att ha någon plan på lång sikt att gå ut ifrån. Först slutföra kriget och säkerställa segern, sedan få vi se vad den kan användas till! är förmodligen den maxim, som är vägledande till Churchill och hans kumpaner.

Säkert är denna ståndpunkt också i grund och botten den mest realistiska av alla. Vem kan i dag säga hur förhållandena komma att te sig i världen, när kriget en gång rasat över? Vem vet vilka möjligheter som då finnas, vem vet vad som skall komma av den häxbrygd av stridiga intressen och strömningar, som här har lagats till. Blott en sak är viss: att i ett svep kunna samla alla dessa olika intressen och idéströmningar på en linje, det är en orimlig tanke. Det måste bli ett arbete på mycket lång sikt.

Om britererna varit förtegnade så ha deras motståndare varit så mycket ordrikare. Arten av det Neuropa, som skall bli följden av en tysk seger i kriget, känna vi numera ganska väl, tack vare alla utläggningar från hitlerismens stora och små profeter. Största svårigheten, när man vill skapa sig en helhetsbild av det Europa nazisterna sia om, ligger egentligen i att kunna samla ihop och sammanfoga det rikhaltiga materialet. Men i själva verket behöver man inte heller gå så grundligt tillväga. Redan "de stora dragen" ge oss tillräckligt material för att vi skola få en god föreställning om, hur ett efter nazistiskt mönster ordnat Europa skulle ta sig ut.

Grundvalen för den nazistiska framtidsplanen är, att hela Europa skall enas under tysk ledning. Tysklands och tyska folkets dominerande roll i detta framtida Europa är den självklara förutsättning, som alla naziteoretiker utgå från, när de skissera upp sina planer. Tyskarna äro ju "herrefolket", den längst avancerade rasen, som har både rätten och plikten att leda och behärska de övriga, lägre stående.

Sättet för enhetsverkets genomförande känna vi också redan till. Men litet mera ovisst är under vilka former den stora planen skall förverkligas. Att Tyskland gör anspråk på absolut ekonomisk hegemoni i vår världsdelen sticker man inte ett ögonblick under stol med. De nazistiska framtids-teoretiker, som sysslat med den sidan av problemet, ha stundom sträckt sig mycket långt i sina anspråk. Tyskland skall framför allt vara industrilandet, förädlingsanstalten för det som de övriga länderna frambringa i form av råvaror. Den internationella handeln — vilken under dessa förhållanden bleve liktydig med Europas varuutbyte med andra världsdelen, inom sig vore ju världsdelen en ekonomisk enhet — skulle naturligtvis också helt och fullt stå under tysk kontroll. Det har t. o. m. föreslagits, att all import uteslutande skulle ske över tyska hamnar. Vad det är för uträkning med ett dylikt arrangemang rent ekonomiskt sett är svårt att begripa, men det för nazisterna avgörande är väl, att detta återupplivande av den gamla Hansan är det enda sätt, varpå kontrollen över Europas ekonomiska liv skulle kunna säkerställas.

Hur nazisterna tänkt sig den politiska nygestaltningen är emellertid mera dunkelt. Statsminister Stauning i Danmark, som väl får antas inte vara fullständigt främmande för nazismens framtidsplaner, uttalade en gång den meningen, att Danmark skulle komma att inlemmas i ett större, av Tyskland dirigerat ekonomiskt block, men att landet för övrigt skulle få behålla kungen, flaggan och sitt språk. Vilket väl får tydas så, att de olika delarna i nazismens Neuropa skulle få ha kvar en viss nominell självständighet i politiskt och kulturellt avseende. Att denna självständighet under ett ekonomiskt system, där tyskarna innehade den reella makten, blott bleve ett sken är emellertid uppenbart.

Beträffande språket och kulturen kan man dessutom på goda grunder antaga, att dessa snabbt komme att förtyskas. Då tyskan bleve det dominerande kommersiella språket, skulle det inte dröja länge, förrän den börjat undantränga de nationella språken. Med kulturen i övrigt komme det att gå på samma sätt. Tyska "representanter" skulle vidare översvämma "lydländerna" i

sådan utsträckning att förhållandena snart överallt skulle bli ungefär som de voro här i Sverge under medeltiden (då man för att i någon mån bromsa upp förtyskningen bl. a. måste införa en bestämmelse om att högst hälften av ledamöterna i städernas rådstuga finge vara tyskar!).

I stort sett får man väl säga att det tillstånd, som redan nu råder i de av Tyskland ockuperade länderna, bleve det förhärskande. Och när man redan nu, mitt under brinnande krig, har tid och intresse för att sätta igång med en våldsam förtyskningsprocess i dessa länder (man behöver blott en smula lyssna på radioutsändningarna från resp. länder för att få den saken klar för sig) så kan man tänka sig hur fortsättningen skulle komma att bli.

Att det slutliga målet är ett Europa, som icke blott står under tysk ledning, utan som också är alltigenom tyskt, därom råder inte det ringaste tvivel.

Kan nu detta vittgående projekt någonsin realiseras?

Att den yttre ramen kan skapas behöver väl knappast ifrågasättas. Bajonetter kunna ju användas till vad som helst utom att sitta på! Men att med våld hålla samman de olika delarna är inte på långt när detsamma som att sammansmälta dem till ett levande och fungerande helt.

Måhända borde vi först och främst ta ställning till en annan fråga, som lämpligen kunde formuleras så här: Är denna sammansvetsning av vår världsdels olika enheter till ett ekonomiskt och politiskt helt överhuvudtaget någonting att sträva efter?

Hittills har den frågan från socialistiskt håll mestadels avfärdats som nazistisk propaganda rätt och slätt. Någonting att tillägga därutöver har man icke haft. Företeelsen är lärorik — men kanske icke ensamt tillräcklig. Ty problemet är allvarigare än så.

Hitler har, med den skarpa psykologiska insikt som alltid kännetecknat den nazistiska propagandan, byggt sitt enhets-program på strömningar, som göra sig alltmera märkbara och som framspringa ur ett allt klarare medvetande om att det inte längre kan få fortsätta på samma sätt som hittills med den allas kamp mot alla i det internationella umgänget, som hittills

rasat — en kamp som särskilt efter det ekonomiska sammanbrottet vid trettioalets början antog rent ohyggliga former. Minns, att medan människor svulto ihjäl massvis i det ena landet, brände man spannmål och andra livsförnödenheter i det andra! Vi socialister säga att det är det kapitalistiska systemets fel, men den stora massan lokaliserar det mera noggrant: den finner felet ligga i den nationella isoleringen. Båda påståendena äro innerst inne samma sak, men reaktionen, liksom sökandet efter botemedel mot det onda, blir en smula olika i de båda fallen! Folken i Europas olika länder ha förstått, att vår världsdel är för liten för att kunna förbli uppdelad i en massa inbördes rivaliserande och kämpande enheter. Europa kan inte fortsätta att vara det politiska lapptäcke det nu är. Skall världsdelens kunna bestå och gå framåt i materiellt avseende måste den sociala organisationen anpassas efter förhållandena på folkförsörjningens område. Vilja vi inte acceptera detta, då måste vi vända på stecken och säga: vår produktionsapparat, vår teknik måste bringas tillbaka till en nivå, som står i överensstämmelse med den sociala organisation som utkristalliserade sig för mansåldrar sedan!

Versaillesfreden, som skapade, om jag icke missminner mig, 2,000 km. nya tullgränser i Europa, var icke ett steg i rätt riktning och när de nazistiska propagandörerna hamrat på den punkten, så ha de haft talrika och intresserade lyssnare i alla länder. Politikerna ha stöpt om världsdelens efter sitt sinne, men verkligheten driver oss fram i en annan riktning. Nazisterna ha förstätt detta och utnyttja skickligt företeelsen för sina planer.

Europas ekonomiska enande är en uppgift, som vi socialister emellertid icke få släppa ur sikte, blott därför att också Hitler tagit den på sitt program. Vår världsdelens socialister skulle kanske bättre ha haft massornas öra, om de icke i ivern att värna om renlärigheten ansett varje idé som har Hitler till förespråkare vara komprometterande — sak samma om Hitler blott stulit sin idé från socialisterna själva.

I dessa dagar stå många f. d. demokrater upp och deklarerar sin anslutning till nazismens "Neuropa"-projekt. Detta behöves icke med nödvändighet bero blott och bart på önskan att efterata husbondens röst. Snarare måste man

tro, att det är ett från början dunkelt fattat men efter hand mera klart medvetande om att det inte längre går att bara tänka på sig själv medan folken på andra sidan gränsen gå under av nöd och umbäranden (Pétains ord), som kommit dessa f. d. demokrater att förlora sin demokratiska tro och i stället söka räddningen hos Tredje rikets Neuropa-apologeter. De ha insett att något måste göras, men kunna icke föreställa sig någon annan väg än den Hitler förespeglar.

Det är bl. a. på den punkten som våra och deras (liksom våra och nazisternas) meningar stå i absolut motsättning till varandra. Vi påstå att Europas — eller om man så vill världens enande aldrig kan ske efter de linjer nazismen utstakat. Enhetsverket kan icke genomföras med våld och under former som innebära ett undertryckande och förintande av de olika folkens egna sociala, politiska och kulturella liv.

Napoleon försökte det, men det enda han uppnådde var att uppväcka en våg av ultranationalism, som för årtionden framåt blev ett avgjort hinder för varje försök att förverkliga enhetstanken. Att följderna av det nazistiska experimentet komma att bli precis desamma behöva vi inte betvivla när vi i dag bevittna hur de nationalistiska lidelserna börja svalla skyhögt i varje vrå av Europa.

De skilda nationaliteternas egenart, deras språk, kultur, historia etc. äro — lyckligtvis! — i och för sig inga hinder för ett enande på ekonomisk grundval. Vi ha här i Europas mitt ett land, som ägt bestånd i århundraden, trots att det är sammansatt av trenne skilda nationaliteter och har lika många språk, alla likaberättigade. Det är Schweiz. Vi ha vidare som exempel Förenta staterna, denna väldiga smältdegel för alla jordens raser och folk, som i fråga om inre stabilitet kan mäta sig med vilket annat land som helst, hur homogent det än må vara ifråga om sin befolkning. Men varken Schweiz eller Förenta staterna har skapats på våldets och det blodiga undertryckandets väg.

Skiljaktigheterna mellan folken på ömse sidor av gränserna få inte tillmätas större betydelse än vad de verkligen ha. Men en sak är säker: den gång någon försöker att med brutalt våld samla alla folk under en härskare, då kommer självbevarelseinstinkten, lusten att be-

vara friheten och oberoendet att vakna hos dem alla. Denna vilja till självhävdelse kommer att manifesteras sig i form av ett fanatiskt fasthållande vid det egna språket och den egna kulturen, för vilka man är beredd att offra allt. Historien bär otaliga vittnesbörd om, att när ett folks frihet hotas av främlingar, då bli dess religion, dess historia, dess språk och kultur heliga ting, som försvaras med ett raseri, som är hart när obegripligt, om man förbiser det förhållandet, att språket, religionen o. s. v. blott äro symboler för folkets vilja att leva sitt eget liv. (Irländarna skulle aldrig ha blivit de fanatiska katoliker de äro, om även engelsmännen varit det!)

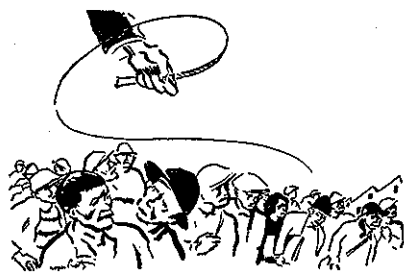
De krafter, som i detta nu äro Hitlers farligaste fiender; är icke en mer eller mindre paralyserad och mångenstädes till atomer pulveriserad arbetarrörelse utan de nationalister, vilkas lidelser väckts till liv genom hitlerismens hot mot deras frihet och ekonomiska intressen. Den fienden kommer att bli farligare att slåss mot än en inbördes splittrad och i sitt inre murken arbetarrörelse.

En liten men oändligt belysande detalj må här i förbigående anföras. Ingen har klarare än Hitler förstått den inre svagheten i de statsbildningar som Versaillesfreden skapade, ingen

har heller mera eftertryckligt än han dundrat om, att produkterna av denna "våldsfred" icke kunde äga bestånd. Hela den nazityska expansionen är till övervägande delen blott ett förslaget utnyttjande av de inre motsättningarna bland folken.

Men att de svagheter som kännetecknade Versaillesfreden skulle komma att reproduceras i mångfaldigt större skala i ett Neuropa, som vore en produkt av en av Tyskland dikterad hundra gånger värre våldsfred, det tycks aldrig ha fallit någon naziteoretiker in! En illustration så god som någon till hur schablonmässigt den nazistiska Neuropapropagandan tillyxats!

Vi socialister ha ingen som helst anledning att glädjas över det hitlerska "enhetsverket". Tvärtom ha vi all orsak att gripas av förbittring över, att nazismen med sin politik gjort en förnuftig och nödvändig idé förhatlig för miljoner och åter miljoner människor världen över. Men vi hoppas och tro att den hårda nödvändigheten trots allt skall lära mänskligheten inse att samverkan måste till för att vår kultur skall kunna bestå. Hitlerismens enda positiva bidrag till denna idéns utveckling blir måhända, att den klargjort att federalismen, den fria samverkan mellan likaberättigade parter, är den enda grundval varpå ett enat Europa kan byggas.

De frihetliga idéernas historia

Av H. Rodríguez

År 1913 skrev Gustav Landauer till en kamrat, som var missnöjd med den frihetliga rörelsens utveckling: "Ni vill bara vänta i fem år på, att idén skall slå igenom? Det är ingen ståndpunkt alls... Idéer, som slå igenom på fem år, skulle jag för min del inte vilja hysa... Tron hämtar man ur sitt eget bröst och delar den med människor, som mulnat för tusen år sedan eller mer..."

Den, som arbetar för en rörelse sådan som den frihetliga socialismen, får sannerligen inte vara otålig. Den, som har tron på sakens nödvändighet, kommer att gå in för denna sak trots alla bakslag och alla katastrofer. Hela den traditionella socialismen har i dag drabbats av en katastrof utan like — den totala förintelsen av alla socialistiska ansatser och resultat under nära ett århundrade av mer eller mindre öppet arbete i en hel världsdel. Men i verkligheten kan det, som långsamt vuxit fram på hundra år eller mer, inte förstöras på tio år. Idéer dö inte och det sedan ett århundrade för stora massor i världen medvetna strävandet efter fullkomlig social rättvisa och frihet kan visserligen en gång vegetera underjordiskt en längre tid, men måste ständigt på nytt bryta fram för att ta sig uttryck i nya revolutionära försök till social omgestaltning.

Det gäller särskilt våra frihetliga idéer. Om också de frihetliga rörelserna i Europa stötats i avgrunden, måste det dock sägas, att det var icke undergången för våra idéer. De frihetliga minoriteterna inom den socialistiska rö-

relsen i Europa måste nödvändigtvis bli ett offer för de till den statsocialistiska riktningen hörande marxistiska organisationernas undergång: Spanien ensamt kunde naturligtvis inte undgå detta öde. Men själva de frihetliga idéerna äro oförbrukade.

Dessa fakta bli särskilt klara, när man betraktar de frihetliga idéernas historia. Om man tar hänsyn till de oändligt många och växlande former, vari den frihetliga socialismen framträtt, så är dess livskraft uppenbar. Utan en kännedom om denna historia är över huvud taget en kamp för saken alls icke tänkbar, ty till den frihetliga socialismens begrepp hör dess mångfaldighet och utvecklingsförmåga. Om den frihetliga rörelsen någonsin framträdde som avslutad, som om den hade nått botten av sin andliga och organisatoriska vishet, vore den död. Vi till exempel anknyta i det väsentliga till den franska syndikalismens traditioner, vilken utbildades för ett halvt århundrade sedan, utbildades vidare i många länder och genom sin levande förbindelse med den spanska anarkismen år 1936 riktade världens uppmärksamhet på sina konstruktiva ekonomiska och politiska krafter. Trots detta existerade frihetliga tankar redan före den franska syndikalismen; en senare utveckling kan och skall åter överträffa många av syndikalismens idéer och organisationsformer samt sätta nya i deras ställe. Just då blir det nödvändigt att fördomsfritt i den oändligt rika anarkistiska idévärldens anda med skarp blick för de nya verkligheterna och med en visionär uppfattning av framtida problem gjuta idéerna och rörelserna i de former, som motsvara de nya betingelserna. Också här gäller: bokstaven dödar, men anden gör levande.

En de frihetliga idéernas historia har skrivits av lämplig penna och dess studium borde i alla länder vara en förutsättning för rörelsens verksamhet. Vi syfta på *Max Nettlaus* arbeten. Tyvärr föreligga de endast på tyska och spanska; deras utgivande på alla språk är livsviktigt för den frihetliga saken.

Nettlau har sedan ungefär sextio år arbetat på våra idéers historia. Som han själv berättar, lärde han känna den anarkistiska rörelsen på 1880-talet. År 1882 deltog han i sin hemstad Wien för första gången i ett offentligt

möte: anarkisten Peukert talade där mot den österrikiska socialdemokratins rösträttsillusioner. Nettlau, som tack vare en liten förmögenhet under flera decennier kunde företaga studieresor genom kontinenten, utvecklade sig nu på kort tid till en internationellt känd samlare av material till en historia över den frihetliga rörelsen i alla länder. Så blev han 1889 presenterad för Malatesta som "en man med antikvariska böjelser på det anarkistiska området", varpå Malatesta genast ställde en stor kista med tidskrifter och dokument till hans förfogande. Mellan 1880-talet och det första världskriget samlade Nettlau ett omfattande material, som ända till för tio år sedan var fördelat på flera europeiska städer och slutligen förvärvades av Institutet för social historia i Amsterdam, där det förvaras i en särskild avdelning — ett enastående och nästan fullkomligt arkiv för den frihetliga idévärlden.

Nettlau hade visserligen inte bara energi att samla; han har sedan sin ungdom arbetat på att historiskt framställa de frihetliga idéerna och det har oavbrutet publicerats större och mindre arbeten av honom i många länder. En sammanfattning av hans artiklar under femtio år skulle omfatta flera stora band och säkerligen erbjuda den rikaste källan till frihetliga impulser, som någonsin bjudits av en anarkistisk skriftställare och forskare. Tyvärr har ännu ingen anarkistisk eller syndikalistisk organisation tagit itu med denna uppgift. Där emot har en serie större volymer av de sammanhängande historiska framställningarna utgivits av förlaget Der Syndikalist (Asy-Verlag) i Berlin mellan 1925 och 1932; under samma period utkommo åtskilliga skrifter av honom på La Protestas förlag i Buenos Aires och senare översättningar och nya skrifter hos Revista Blanca (som utgavs av Federica Montsenys föräldrar) samt hos "Tierra y Libertad" i Barcelona.

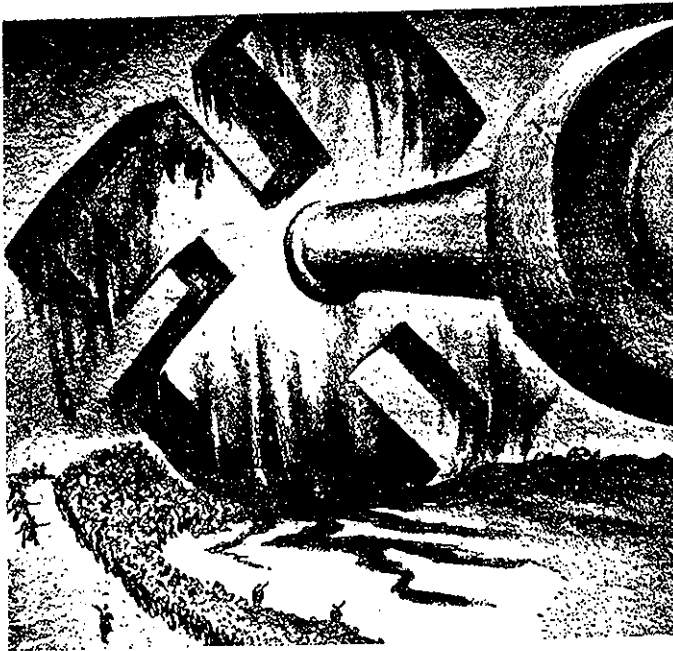
Vi skola här försöka ge en kort översikt över Nettlaus verk och ett avsnitt ur de frihetliga idéernas historia på grundval av dessa arbeten. Därvid framgår, att Nettlau är allt annat än enbart historikern: hans arbete är fullt av uppslag och tankar om rörelsens nuvarande och framtida uppgifter. Därvid intar Nettlau visserligen en något reserverad och

oavhängig ställning gentemot syndikalismen; det är väl också därför, som hans idéer hittills inte uppskattats så, som de förtjänat. Nettlau delar detta öde med en annan stor tänkare inom 1900-talets rörelse — Gustav Landauer, med vilken han har flera beröringspunkter. Skulle efter den nuvarande europeiska "ordningens" sammanbrott ännu en gång anarkistiska idéer i bred omfattning upptagas till internationell diskussion, så är det att hoppas, att man inte återigen till förmån för äldre och stagnerade doktriner förbigår dessa mäns tanke- och forskningsresultat.

År 1890 skrev Nettlau sina första sammanfattande skisser om "*Anarkismens historiska utveckling*", vilka Johann Most publicerade i sin "*Freiheit*". Senare skrev författaren, att detta arbete kännetecknades av en "ovärdig ofullständighet". Trots detta var det det första arbete av detta slag, som över huvud taget publicerats. Tre år senare sammanställde han för första gången en lista över den internationella anarkistiska litteraturen: 1896 utvidgades detta arbete till den på franska utkommande och världsberömda vordna "*Anarkismens bibliografi*", som Elisée Reclus gav uppslaget till. "Jag medger, att jag inte visste, hur rika vi äro", sade Reclus i förordet till denna skrift. 1924 författade Nettlau så en helhetsframställning av den anarkistiska idéutvecklingen till år 1880, som under titeln "*Den anarkistiska idén, dess förflutna och framtid*" utkom på La Protestas förlag i Buenos Aires och hos "Freie Arbeiterstimme" i New York. 1925 började utgivandet av de större böckerna med en rikt detaljerad och dokumenterad historia över anarkismen på "Der Syndikalists" förlag.

Första bandet i denna serie bär titeln "*Anarkismens för-vår*". Det börjar med ett kapitel om "*Frihetens och auktoritetens urhistoria*" och slutar med 1864, året då den första Internationalen grundades. Som betydande arbeten om detta ämne nämner Nettlau här Krapotkins bok "*Ömsesidig hjälp inom djur- och människovärlden*", hans arbete om "*Statens historiska roll*" samt Reclus' arbete "*Människan och Jordan*", som avsluta denna "urhistoria" över idéerna i frihetlig anda.

Härtill anknyter sig en undersökning om

"De totalitära staterna skjuta på sin framtid med hjälp av stridsvagnar, kanoner och fanatiska unga män."

frihetliga idéer hos stoikerna, hos Zeno och den s. k. "naturrätten" på 1600- och 1700-talet, var den moderna världen för första gången fick en icke-religiös grundval för alla människors frihet och jämlikhet. Därpå följer ett kapitel med framställningar av sengrekiska och urkristna frihetliga idéer till in på medeltiden, sedan en karakterisering av fransmannen Rabelais, som förband sin utopi av glad livsnjutning med den anarkistiska läran "Gör vad du vill!" Som en riktigt utpräglad förelöpare för rent anarkistiska uppfattningar framstår i anslutning härtill Etienne de la Boétie, vars skrift "Om den frivilliga trældomen" (1548) utgör en radikal vädjan till den mänskliga viljan till frihet.

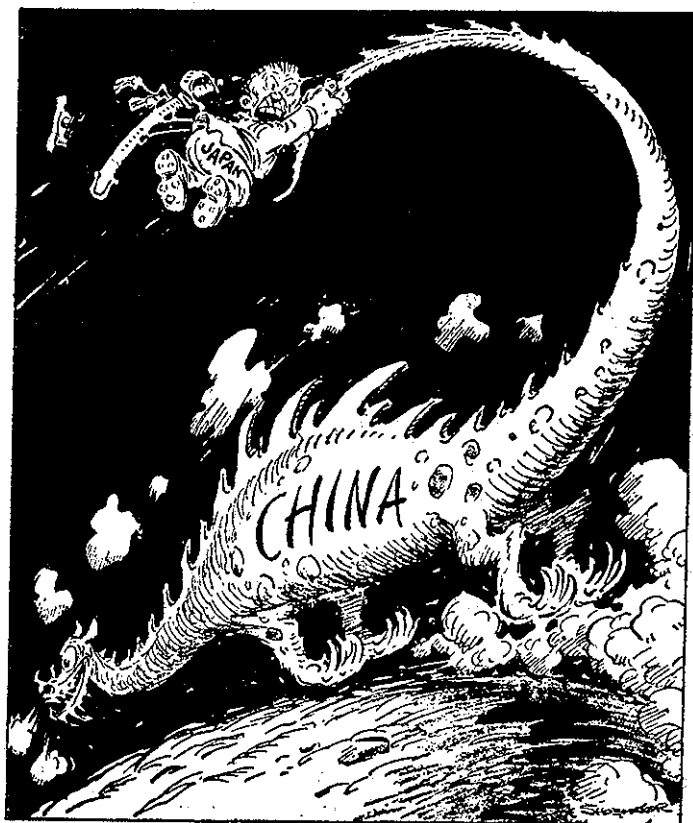
Efter ytterligare skildringar av franska frihetliga tänkare finner man ett kapitel om England, varpå följande undersökningar över den franska revolutionen och den begynnande liberalismen (Stuart Mill, Wilhelm von Humboldt o. s. v.). Framställningen av den egentliga moderna anarkismen och socialismen börjar med Godwin (1756—1836). I anslutning härtill undersöker Nettlau frihetliga inslag i Owens

och Fouriers idéer samt i flera kapitel den amerikanska individualismen, som — just i dag betraktad — innehåller utomordentligt värdefulla grundidéer för en frihetligt fattad socialism. Besläktad därmed synes Proudhons praktiska bytes-socialism, som är lidelsefullt frihetlig, om också proudhonismen inte stannade kvar på den höga nivå den hade i mästarens lära. Nettlau skildrar sedan Max Stirners tankevärld och anarkismen till år 1864. För Nettlau är denna epok av 1800-talet framför allt kännetecknad av två saker: ett extremt individualistiskt utarbetande av anarkismen, som ännu saknar solidaritetens element, och av tron på det auktoritära våldets inträngande i alla socialistiska riktningar — också de frihetliga — under den senare perioden. Den amerikanska oavhängigheten, den franska revolutionen och den radikala förändringen av de europeiska maktförhållandena i den napoleonska tiden skapade en våldsatmosfär, varur under inflytande av Baboeuf och Blanqui den revolutionära diktaturens idé och tron på den sociala revolutionens allmakt uppstodo. Också den sistnämnda, anser Nettlau, är "auktoritär" och "napoleonsk", då den icke sörjer för den

enskilde individens genomsyrande av social anda och känsla. En undersökning av Proudhons andliga värld och hans intensiva studium av de europeiska frågorna efterföljes hos Nettlau av en klagan över den frihetliga tankevärldens förträngning i vårt århundrade: "Vår horisont har blivit mindre", säger han. "Vi undvika att se någon företeelse i ansiktet, för att inte rubba på fastställda åsikter..." Anarkismen, skriver Nettlau i ett annat sammanhang, får inte inskränka sitt intresse till den rena anarkismen, utan måste uppsöka besläktade andliga strömningar och med dem ha en gemensam bas.

Anarkismens egentliga historia innehålla de båda följande banden, av vilka det första heter "Anarkismen från Proudhon till Krapotkin" och som ännu en gång börjar med Proudhon. Nettlau skildrar här Proudhons idéer om

européisk federalism och hans opposition mot bildandet av nationalstaterna, vari de europeiska demokraterna sågo räddningen. Genom hela boken går en framställning av Bakunins verksamhet och idéer. Till en undersökning av den franska proudhonismen ansluter sig den första Internationalens intressanta förhistoria; manifestet till dess grundande innehåller jämte proklamerandet av arbetare-internationalismen följande sats: "Vårt första gemensamma bemödande må vara inriktat på Polens frihet!" Bakunins verksamhet i "Ligan för fred och frihet" ägnas flera kapitel, som äro fulla av uppslag för en modern europeisk uppfattning. Efter en sammanställning av källskrifter och fakta om Pariskommunen lämnar Nettlau en bred skildring av konflikten mellan Marx och Internationalens frihetliga flygel, vilken ledde till Internationalens splittring. Utvecklingen av den kollektivistiska, för-krapotkinska anar-

Varför amerikanerna inte frukta Japan. "Jag ska hjälpa dig Adolf, så fort jag kan släppa taget här."

(Chicago Daily News.)

kismen med dess princip "Åt var och en den fulla produkten av hans arbete" ges i många avsnitt en med citat rikt försedd framställning. Samtliga kongresser av den efter den gamla Internationella Arbetare-Associationen uppkomna antiauktoritära Internationalen från Saint Imier med dess utomordentligt intressanta idédebatter skildras ingående. Jämte Bakunin beskrives den verksamhet som utfördes av män sådana som Paepe och Guillaume. I slutkapitlen i detta band börjar Nettlaus skildra de första åtta åren av Krapotkins internationella arbete samt historien om "Le Révolté" i Genève. Genom flera kapitel av detta arbete utövar Nettlaus därvid sin kritik av den romansk-slaviska uppfattningen av socialismen, vilken han förebrår både Bakunin och Krapotkin för. Båda sågo som bekant den moderna socialistiska rörelsens tragedi i Frankrikes nederlag och utrotandet av Frankrikes revolutionära tradition efter 1871, under det Marx i stället betraktade Bismareks och Tysklands seger som en faktisk grundval för den statssocialistiska socialdemokratins seger i hela Europa. Nettlaus uttalar här inte bara sin egen mening, utan klarlägger också Krapotkins, Bakunins och Marx' idéer med utförliga citat. Hela detta band är av stort intresse framför allt därför, att det visar den universella atmosfär, vari Proudhon, Bakunin och Krapotkin utvecklade och förfäktade sina idéer i belysning av verkligheten och problemen under sina decennier. Anarkismen, som försöker definiera sig själv i olika formler, stod vid denna tid — trots att den var en minoritetsidé — i intimt samband och hade ett livligt utbyte med tidens stora europeiska rörelser. (Proudhon i 1848 års revolution, Bakunin liksom hela den senare anarkismen i Ligan för fred och frihet samt Internationalen, vilka ju båda icke voro några frihetliga organisationer.)

Det omfångsrikaste av de tre banden, som utkommit av Nettlaus *Anarkismens Historia*, heter "*Anarkister och socialrevolutionärer*" och omfattar endast de sex åren från 1880 till 1886. Här har ett nästan oöverskådligt material sammanförts om rörelsernas fortsatta utveckling, om publikationsväsendet och framför allt idéerna i alla länder. Spanien, Frankrike, Tyskland, Österrike, Italien, England och an-

dra europeiska länder behandlas i särskilda artiklar. Personligheter som Louise Michel, Johann Most, Enrico Malatesta, Merlino, Morris och Carpenter, Reitzel, Krapotkin och Élisée Reclus framställas i en skildring av deras andliga utveckling och verksamhet. I bokens medelpunkt står en bred framställning av den internationella socialrevolutionära kongressen i London 1881, i vilken anarkister och socialrevolutionärer av olika riktningar deltog — icke endast europeiska, utan t. ex. en mexikansk arbetarfederation. Därefter ägnar Nettlaus ingående undersökningar åt den anarkistiska och socialrevolutionära rörelsen i Förenta staterna, särskilt Mosts verksamhet. Detta band innehåller i det väsentliga de gamla kollektivistiska idéernas undanträngande genom den senare av Krapotkin upptagna kommunistiska anarkismen (åt envar efter hans behov), varvid i en oändlig massa utförligt citerade debatter alla den frihetliga socialismens grundproblem framföras med en grundlighet, varmed dessa problem i nyare tid icke behandlats. Med den syndikalistiska organisationsformen och kamptaktiken tro sedan några decennier många, att anarkismens problem slutgiltigt lösts, vilket emellertid inte ens gäller i fråga om den frihetliga socialismens ekonomiska problem, — för att alls inte tala om de andliga och kulturella förutsättningarna för en frihetlig förnyelse av mänskligheten. Nettlaus ser för övrigt en av orsakerna till idédebattens stagnation i det förhärskande stillatigande acceptandet av Krapotkins optimistiska hypotes om ett allmänt överflöd i händelse av en socialistisk revolution, vilket förkvävde ett fortsatt tänkande i fråga om de ekonomiska problemen.

ett nytt band av de frihetliga idéernas historia var färdigt i mitten av år 1933. Det skulle bära titeln "*Anarkismens första blomstringstid 1886—1894*"; men det kom inte ut. Här undersöker Nettlaus grundvalarna för den uppkommande franska syndikalismen, Krapotkins, Merlinos, Malatestas och Jean Graves fortsatta verksamhet; de franska och spanska rörelserna, Holland o. s. v. Därefter fullbordade Nettlaus ännu flera fortsättningsband, som likväl ännu vänta på utgivning: en framställning av utvecklingen 1894—1914, två band om den spanska utvecklingen mellan 1868 och 1874

(rörelsens uppkomst till dess undertryckande efter revolutionen), ett band om Italien och ett stort band om den spanska rörelsen till år 1839. Utom den tyska serien ha på spanska redan utkommit två mindre band om *Bakunin, alliansen och Internationalen i Spanien*, liksom också ett litet förträffligt band "*Anarkismen under tidernas lopp*", som så att säga innehåller en fullkomlig innehållsförteckning över Nettlaus samtliga undersökningar över anarkismen från dess början till år 1914.

Till dessa verk sluta sig också de stora biografier: "*Enrico Malatesta*", "*Elisée Reclus, anarkisten och vetenskapsmannen*", jämte den stora *Bakuninbiografien*, som likväl inte har kommit ut. Dess första text föreligger (i flera av Nettlau själv hektograferade exemplar) i de stora europeiska biblioteken; ett exemplar finns också på Kungliga biblioteket i Stockholm. Denna stora biografi, som var färdig 1914, omformades på 1920-talet till ett stort arbete i fyra band, som skulle utges i Argentina; men det kunde tyvärr inte ske, enär diktaturen undertryckte alla anarkistiska publikationer och rörelsen i detta land sedan i hög grad försvagades.

Utom dessa böcker komma jämte förutnämnda artiklar en hel serie mindre broschyrer samt av Nettlau inledda och kommenterade upplagor av anarkistiska skriftställare, framför allt två upplagor av Bakunins verk, som började utkomma i Berlin och i Buenos Aires men inte kunde avslutas, varför Bakunin alljämt endast föreligger komplett på franska. Bakuninbiografien blev Nettlaus livsverk. Han ville ge en levande Bakunin: "Icke tillbaka till Bakunin utan framåt i hans anda, med hans energi, hans vilja!" I Bakunins uppfattning av Första Internationalen ser Nettlau också den moderna syndikalismens grundvalar, om också Bakunin med sitt allmänt-frihetliga, kulturella och politiska initiativ går vida utöver blotta syndikalismens ram. Nettlau närde under hela sitt liv idén att få ut en verklig helhetsupplaga av Bakunins samlade verk, vilket han tyvärr icke lyckades åstadkomma. "Bakunins rika och mångsidiga verk", säger Nettlau, "ligger där som kullrivna pelare och konstverk av ett antikt tempel och de fragment, som

finnas kvar, äro så många, att en rekonstruktion av byggnaden synes möjlig..."

Vår framställning av Nettlaus verk är naturligtvis ofullkomlig. Det är icke möjligt att här överblicka hela hans produktion. Också vårt angivande av de historiska skrifternas huvudinnehåll är ytligt och godtyckligt — ty dessa arbeten äro så rika på detaljer och dokument, att det är omöjligt att ge en resumé av dem. Men ännu mindre kan man inom denna ram skissera Nettlaus egen idévärld, som vi till slut skola försöka lämna några tämligen allmänna uppgifter om.

Vid den i denna överblick lär Nettlau att den frihetliga idévärlden är stadd i ständig utveckling och aldrig blir avslutad. Den frihetliga läran flyter ur många källor. De enskilda riktningarna — individualismen, bytessocialismen, kollektivismen, syndikalismen — innehålla allesammans något värdefullt; de måste genomtränga varandra, och ingen utesluter den andra. Nettlau går ännu längre. Den frihetliga läran som sådan är ingen klassangelägenhet. "Alla mänsklighetens goda och nyttiga element borde bilda en stark tvångslös grupp, tillräcklig för ett verkligt uttryck av en social frihetsvilja, en grupp som kunde ställas upp mot parasiterna och deras lydiga verktyg." Dessutom måste anarkismen målmedvetet slå rot i alla frihetliga och mänskliga traditioner; den står inte ensam, den behöver en allmän atmosfär. Sådana mera allmänna grundvalar voro, enligt Nettlau, 1700-talets humanism och 1800-talets liberalism. Vilken världsåskådning kommer en gång att avlösa totalitarismens skräckvälde? Kanske en frihetlig humanism, med vilken de egentliga anarkistiska idéerna skulle stå i den intimaste kontakt. Historien lär Nettlau: "Målet är icke ensartighet, utan en rikedom av olikheter sådan som det verkliga livet bjuder på..." "Mänskligheten utvecklar inte ett enda språk, en enda ras eller nation; den ville icke ha en ensam religion, icke en ensam rättskodex, en ensam litteratur och konst. Den har utvecklat och alltjämt bibehållit många språk, raser, nationer och religiösa föreställningar... Den tänker icke på att uppgiva någon av dessa differentieringar..." Det förefaller Nettlau otänkbart, att en organisation och en social uppfattning någonsin en gång triumfera i en

Demokrati eller diktatur

Av Folke Fridell

Antingen är man anhängare av demokrati och tror då på folkens förmåga att bestämma i egna problem — eller också är man anhängare av diktatur och tror på "hjärnelitens" suveräna och nödvändiga förmåga att leda mänskligheten till lycka och framgång. Något egentligt mellanting mellan dessa båda motsatser finns inte; antingen måste man vara demokrat eller diktaturanhängare.

I och med detta faktiska konstaterande har man också dokumenterat demokratins nödvändighet. Det är ju nämligen utan vidare klart för alla förnuftiga människor, att mänsklighetens

lycka och framåtskridande endast kan baseras på människornas egen förmåga att själva länka sina öden. Visserligen kunde det kanske rent teoretiskt sett tänkas, att en ledare eller en hjärnelit skulle föra mänskligheten till högre lycka och välstånd, men detta är endast i teorien. Praktiskt innebär diktaturen ett ledarevälde, som alltid korrumpierar; makten blir en egensak, som ställes före folkens välgång och kulturens utveckling. Dessutom är det att slå volter med logiken när man påstår, att lycka och framåtskridande uppnås genom diktatur. Diktatur innebär nämligen slaveri för alla dem, över vilka ledningen dikterar, och en i slaveri stadd mänsklighet kan varken finna lyckan eller välståndet. Slavmärket är ett förnedringens märke, som inget fritt folk frivilligt låter stämpla i pannan, slaven är ofri, olycklig och okunnig.

Det behöver alltså inte råda någon som helst tvekan i problemställningen kring demokrati — diktatur. Den saken är klar. Därför är också den utveckling i totalitär riktning i vilken världen nu befinner sig ett allvarligt sjukdomssymptom. Vanskelig är den kanske i synnerhet därför, att man även inom rent demokratiska rörelser söker dämpa diktaturens anstorm genom att anamma ett nytt slags moderniserad "demokrati", som rasande nära är

revolutionär situation. Om så sker, skulle det endast vara diktatur och totalitarism. Ur dessa tankegångar härledde Nettlau i en internationellt bekant artikelserie under rubriken "Aldrig mer diktatur" kravet på en intimare kontakt mellan alla socialistiska riktningar; fordrade ett slags "folkrätt i socialismen", "en solidaritetspakt mellan de antikapitalistiska riktningarna". Den frihetliga rörelsen måste göra sig till bärare av sådana idéer. Den måste omfatta alla tidens kulturella, sociala och politiska företeelser samt skapa en stor syntes av fria uppfattningar. Den måste i olika perioder av framåtskridande, revolution och reaktion genom ett ihärdigt andligt och propagandistiskt arbete söka skrida vidare framåt i denna riktning. "Socialismen sådana de frihetliga riktningarna uppfatta den", säger Nettlau, "skulle inte vara någon eruptionsprodukt av en katastrof, utan

en organisk produkt, som alla katastrofer till trots uppbygges i riktiga proportioner och äger livskraft..."

Så långt Nettlau, historikern, som också är en propagandist för den levande frihetliga socialismen. Hans idéer äro kanske i dag inte längre aktuella, — i dag äro alls inga socialistiska idéer aktuella. Mänskligheten — inte bara proletariatet — kämpar i dag för mänskorrättens och frihetens mest primitiva grundvärldar, som sedan 150 år tillbaka synta självklara för alla och nu plötsligt med äkta tysk grundlighet ifrågasättas. Men det skall också komma andra tider, nya socialistiska rörelser, jämsning, offentlig diskussion, andlig strid, sociala konflikter, revolutioner. För dessa tider kunde den frihetliga rörelsen ha mycket att lära av Max Nettlau.

besläktad med diktaturen. Möjligt är att viljan och syftet är gott; att man vill söka neutralisera totalismens verkningar och därmed rädda något av demokratin, resultatet blir i alla fall lika avskräckande: demokratiens gradvisa förvandling till diktatur.

Som sagt: antingen tror man på demokratin eller på diktaturen. Är man demokrat då gläder man sig åt varje framsteg i demokratisk riktning; då arbetar man sig vidare fram mot folkens absoluta självbestämmanderätt; då fastnaglar man varje försök att fräntaga folken något av demokratiskt värde som en spik i demokratiens likkista. Är man däremot anhängare av diktatur, då glädes man åt varje åtgärd, som berövar folket inflytande; åt varje handling, som konsoliderar makten på ett fåtals händer.

Men det är just detta senare som dagligdags händer även inom de demokratiska länderna; en maktförtätning av allt snabbare tempo — en avdemokratisering. Man söker från ansvarigt håll överskylla denna avdemokratisering genom att dels skylla på exceptionella förhållanden, dels frankt förklara, att demokratin inte försvinner om diktaturen genomföres legalt och med folkens "fria vilja".

Båda dessa argument äro egentligen befängda och bottna endera i misstro till demokratin eller också i okunnighet om vad begreppet demokrati egentligen innebär. Naturligtvis är det sant att vi genomleva en tidsintervall av egenartad natur; att förhållandena äro exceptionella, men detta berättigar ju minst av allt att demokratin sättes på avskrivning. Det torde nämligen vara uppenbart, att om demokratin inte lyckas bemästra svårigheterna i demokratins problem, då har denna samhällsform visat sig icke hålla måttet. Det borde också vara lika självklart, att i tider av fara — när hela folks frihet och existens hotas ur många synpunkter — just då är det tid att giva folken tillfälle att själva få helt bestämma om sitt öde. Betraktar man demokratin som en leksak, vilken folken kunna roa sig med under lugna tidsintervaller, men som man tager ifrån dem när ofrid och fara råder; ja då har man ju redan klassificerat folken som omyndiga, vilka kanske kunna leka med en sak, men inte använda den när allvarstider stunda. Det är

med andra ord ingenting annat än en fullkomlig inkompetensdeklaration för folkens del och därmed också en mer eller mindre maskerad bekännelse till diktaturen.

Beträffande synpunkten att en diktatur frivilligt accepterats av folken, så emanerar denna tankegång ur synnerligen grumliga källor. Den där "fria viljan" är nog inte så alldeles oantastlig och synpunkten verkar närmast grotesk. Hur kunna de människor, som just nu äro så villiga att övertaga bestämmanderätten från folkets axlar, veta att händelseutvecklingen sker med folkets fria vilja? Ha folken överhuvud taget ännu fått ett verkligt tillfälle att demonstrera sin oförytterliga mening?

Sanningen är den, att den form av demokrati, som hittills tillämpats, långt ifrån har alla förutsättningar att giva uttryck för folkens fria vilja. För det första förutsätter en fri folkvilja ekonomiskt oberoende och ekonomisk likställighet som ett komplement till den politiska friheten; för det andra innebär parlamentarismen endast folkens möjlighet att välja sig förmyndare; att välja de människor som sedan skola handla på eget bevåg. Folkens fria vilja är under kapitalistiska former alltid ett högst relativt begrepp, för så vida inte denna fria vilja tar sig rebelliska uttryck. Under dylika betingelser ha hittills i varje fall dylika uttryck för folkviljan alltid mötts med motstånd och maktmedel.

Parlamentarismen representerar egentligen inte alls någon demokrati i reell bemärkelse. Sverge räknas ju som en av världens främsta demokratier. Detta kan kanske vara riktigt på visst sätt, men att den svenska parlamentarismen skulle ge ett fullgott uttryck för denna demokrati, är att sätta logiken på huvudet. *Den demokrati som trots allt finnes ligger förankrad i de folkliga organisationerna och i deras möjlighet att fortfarande hävda sig.*

Om man till exempel vill jämföra förhållandena i Sverge med förhållandena i Schweiz, så skall man finna att demokratin i det sistnämnda landet står på ett betydligt högre plan. I Schweiz tillämpar man — i varje fall inom vissa kantoner — referendum eller folkomröstning, man har direkta val varje år och vilken som helst kan föreslå vilken kandidat han vill.

Dessa valda representanter ha dock ingen absolut bestämmanderätt, folkomröstningarna kunna nämligen upphäva förbunds församlingarnas beslut. Som synes en högst väsentligt radikalare demokrati än den vårt land skyltar med. Den politiska friheten och demokratin är beroende av ekonomisk frihet och demokrati. Detta betyder att endast ett socialistiskt system kan garantera den verkliga demokratin. Frånsett detta måste man dock erkänna, att det folkomröstningssystem, som tillämpas i Schweiz, innebär många demokratiska fördelar.

Vi syndikalister ha alltid rekommenderat referendum. Vi ha under hela vår verksamhet tillämpat denna metod inom våra organisationer, och de erfarenheter vi vunnit av denna omröstningsverksamhet ha varit ägnade att stabilisera denna tradition. Genom vårt referendum ha vi haft möjlighet att ge varje intresserad medlem tillfälle till att göra sin mening gällande; problemen bli genomdiskuterade ute i bygderna och de beslut som fattas bli en följd av meningarna inom organisationen. Säkertligen har det schweiziska folket samma positiva rön från sina omröstningar. Intresset för gemensamma angelägenheter vidgas i omfång och styrka och varje viktigt beslut har folkets majoritet bakom sig. Det vore välbehövt om de krafter, som i nuets kritiska situation förmena, att räddningen från diktatur och ofrihet ligger i att skamfila och eliminera en förut ganska rumphuggen demokrati, om dessa togo exempel av folkomröstningssystemet i Schweiz.

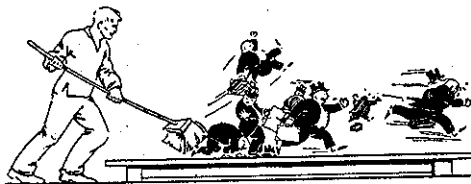
Men i dessa kretsar är inte demokratin på modet; maktförskjutningen till de "trängre" kretsarna tilltar med varje dag och snart har man givit sig diktaturen i våld helt och hållet. Det vore nog en välbehövt uppgift, att mot denna nya form av modern "demokrati" ställa kravet på referendum. De mo-

dermistiska demokraterna vilja skapa en smidig demokrati, men när smidigheten endast tycks bestå i en övergång från demokrati till diktatur, är det inte mycket att tacka för. Från detta håll rycker man bara föraktfullt på axlarna åt sådana saker som referendum och menar på, att detta endast är otympliga barnsjukdomar. Vi för vår del hålla före, att referendum under alla förhållanden måste komma till användning om man vill genomföra en verklig demokrati. Vi tro också, att ett referendumsystem ingalunda behöver betyda någon så fruktansvärd otymplighet, som man vill göra gällande. Med vår tids gigantiska utveckling på tekniskt område borde det vara en lätt sak att finna en framkomlig och lätt väg för ett verkligt tillämpande av omröstningssystemet. Radion — som nu blivit ett huvudvapen i likriktningssträvandena — borde kunna fylla en stor uppgift när det gäller landsomfattande omröstningar.

Som slutomdöme kan konstateras, att referendum innebär ett objektivt försök att demokratisera samhället; att låta "folkens fria vilja" komma till uttryck på ett betydligt effektivare sätt än det hittills praktiserade.

Det vore betydligt hälsosammare för demokratis stärkande och bevarande, om de krafter, som nu äro inriktade på att rumphugga demokratin, satte in sina ansträngningar i fördjupande riktning.

Må vi en gång för alla hålla i minnet, att demokratin måste hävdas även i allvarstider — och kanske främst då. Antingen är man demokrat och strävar till att lägga alla avgöranden i folkets vågskål, eller också tvivlar man på demokratin och går diktaturens ärenden. Att stå med ett ben i varje läger kommer i längden att visa sig ohållbart. Antingen tror man på folkförnuftet och kämpar för detta eller också tror man på slaveriet som den förlösande kraften och då blir man anhängare av diktatur.

Spanska revolutionen 1936—1939

Fragmentariska randanmärkingar till femårsdagen

Antingen måste revolutionen övervinna staten eller kommer staten att övervinna revolutionen.

Tre stora försök till social revolution. Bolsjevismens i Ryssland 1917, som lett till statskapitalism och massornas totalitära slaveri. Socialdemokratins i Tyskland 1918, som förde till politisk demokrati men lämnade privatkapitalismen i orubbat bo; genom sitt misslyckande beredde det vägen för nazismen. Syndikalisternas i Spanien, som inom sin råjong i det väsentliga likviderade kapitalismen och byggde upp en frihetlig socialistisk produktionsordning på grundval av arbetarnas egna organisationer. Endast det senare hade en verkligt socialistisk karaktär.

Den 19 juli 1936 är dagen för den fascistiska militärrevolten. Den disponerade över 85 proc. av armén. Den var väl förberedd över hela landet. Katalonien kom att spela en avgörande roll i arbetarnas motstånd. Där dominerades arbetarrörelsen av syndikalismen. Redan natten mellan den 17 och 18 samlades de syndikalistiska arbetarna vid organisationernas lokaler. I samförstånd med matroserna på i hamnen liggande krigsfartyg kommo arbetarna i besittning av de första 150 gevären jämte ammunition. Redan kl. 5 på morgonen voro tiotusen arbetare på gatorna, ropande på vapen. Tidigt söndagen den 19 bröt den fascistiska resningen lös i Barcelona. Gatustriderna

började. Genom under av tapperhet och anfällsanda förskaffade sig massorna vapen från stormade kaserner. De besegrade de modernt utrustade militärerna under söndagens och den följande nattens strider. Framåt middagen på måndagen var militärrevolten i det närmaste nedkämpad i Barcelona. Så som det gick i Barcelona, gick det också i en rad av Spaniens stora städer. Det är ett anmärkningsvärt förhållande, att de delar av landet, där den syndikalistiska rörelsen var starkast förankrad, där blev arbetarklassen den segrande.

Spontaneiteten och elanen i arbetarnas utomordentligt snabba motattacker var den spanska arbetarresningens karakteristiska drag. Initiativet var massornas eget. De väntade icke på order och paroller ovanifrån. Massorna gingo direkt till handling. Det var gatans parlament, som handlade. Arbetarna strömmade ut på gatorna, de kämpade om gatorna och de behöll gatorna. Denna spontaneitet var ett resultat av den revolutionära, direkta aktionens kampmetoder, i vilka den syndikalistiska rörelsen fostrat de spanska arbetarmassorna.

Spontaneiteten och initiativet från massorna stannade icke vid det väpnade motståndet. Det riktade sig i stor utsträckning, speciellt i Katalonien, mot både regering och stat. Massan grep själv initiativet till kapitalismens likvidering genom expropriering av produktionsmedlen och de offentliga tjänsterna. Järnvägar, sjötransport, post, telegraf, telefon, hälsovårdsväsen, skolor, universitet, verkstäder, fabriker, de feudala jordegendomarna övertogs av arbetarna och lades under organisationernas kontroll. Arbetarnas övertagande av produktionsmedlen förverkligades i stor omfattning. Polisväsendet rensades och arbetarna organiserade själva en säkerhetsvakt för den nya ordningen. Grunden lades till det nya socialistiska samhället.

Revolutionen måste emellertid försvaras och fascisterna nedkämpas över hela landet. Fortfarande hade massorna och organisationerna initiativet. Man måste organisera en revolutionär folkmilis. Det behövdes knappast någon maning till arbetarna. De strömmade till syndikatens kontor, som enrullerade och utrustade dem. En gemensam antifascistisk mi-

liskommitté bildades i Barcelona av representanter från den syndikalistiska landsorganisationen (CNT), från Iberiska anarkistfederationen (FAI), från den reformistiska landsorganisationen (UGT), vänsterrepublikanerna, den marxistiska enhetsfronten och det republikanska enhetspartiet. Milisen ställdes icke under regeringen eller staten. Den rekryterades av organisationerna och kontrollen över milisen stannade på detta sätt i organisationernas händer. Man ville icke löpa risken, att denna nya militära försvarsorganisation skulle kunna användas av en regering mot revolutionen och arbetarna. Och när den katalanska regeringen, som varken hade militär- eller polisorganisation till sitt förfogande, inkallade några årgångar rekryter för att skapa en statlig militärorganisation, som skulle bli ett nytt maktunderlag för regering och stat, så samlade CNT dessa till ett antal av 8 till 10 tusen uppgående inkallade, vilka beslutade att icke ställa sig till statens och regeringens förfogande men att däremot enrollera sig i syndikatens milisorganisation.

Men milisen måste ekiperas, funderas och beväpnas. Och åter var det organisationerna, som hade initiativet. Den stora metallindustrin i Barcelona omlades från freds- till krigsproduktion. Det skapades en betydande vapenindustri av metallarbetarnas federation. De olika fabrikena specialiserades och samordnades. Pansarvagnar och tanks byggdes. Skjutvapen framställdes. Flygplan tillverkades. Milisen motoriserades i så stor utsträckning produktionskrafterna tillät det. Ammunition fabricerades. Denna krigsindustri stannade i arbetarnas kontroll. Självförvaltning vid företagen men industriell samorganisation. Under de olika syndikatens febrila medverkan utrustades milisen, som skulle dra i fält mot den fascistiska militären för att fullfölja och trygga segern. Man handlade snabbt.

Genom arbetarnas självverksamhet och initiativ på alla områden, genom syndikatens övertagande av den produktiva verksamheten och de offentliga tjänsterna, genom deras tillvällande åt sig av kontrollen över ordningsväsendet och genom deras skapande av den folkliga milisen avkläddes stat och regering i Ka-

talonien den ena funktionen efter den andra. Stat och regering existerade fortfarande till namnet, och de hade också fortfarande en del funktioner att fylla, till och med viktiga sådana, men statens maktställning hade praktiskt taget försvunnit.

Varje stat och regering har som maktunderlag en polis- och militärmakt, en indrivningsmakt och en domsmakt, utan vilka inrättningar staten är maktlös och icke kan fungera som stat. När skolväsen, hälsovårdsväsen, trafikväsen, polisväsen, militärväsen, domstolsväsen (folkdombstolar inrättades) icke längre kontrollerades av stat och regering utan av producenter och arbetare, när regeringen icke kunde befalla över ordningsväsendet, när den icke hade en armé att befalla över, då återstod icke mycket av staten.

Och det var ett av den spanska revolutionens särmerken, att den (vi tala speciellt om Katalonien) målmedvetet tog sikte på att avskaffa den ena statsfunktionen efter den andra för att lägga den under arbetarrevolutionens egen kontroll och ledning. Makten flyttades på detta naturliga sätt från stat, regering och parlament till arbetarna och deras organisationer. Det blev icke längre en centraliserad maktutövning. Makten decentraliserades men samordnades. I denna den statliga apparaturens upplösning låg betingelsen för, att revolutionen och den nya ordning som skapades skulle få en frihetlig karaktär. Det är emellertid väsentligen till Katalonien den statliga upplösningens processen är förlagd. Den gäller bara delvis för den till Madrid förlagda centralregeringen.

I augusti bildades i Katalonien Ekonomiska rådet med uppgift att samordna det ekonomiska livets olika funktioner.

I september ersattes den gamla regeringen i Katalonien med Försvarsrådet. Dess uppgift skulle vara att arbeta för segern vid fronten och medverka till uppbyggandet av den nya samhällsordningen.

Solidaridad Obrera kommenterade beslutet bl. a. på följande sätt: "Ett nytt Försvarsråd (Junta de defensa) har bildats. Från att förut ha haft en regering har man nu övergått till ett slags kommission eller råd. I detta råd deltaga alla de organisationer, som kämpa mot

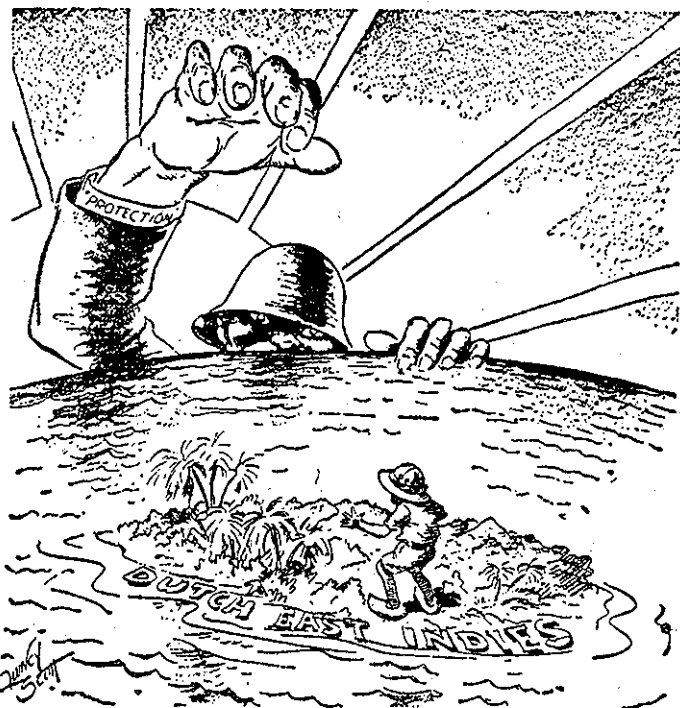
fascismen. Generalidad (den gamla regeringen) hade behållit en rent borgerlig struktur under inflytande av småborgarna. Man försökte ge denna regering en socialistisk tendens genom en ombildning i slutet av augusti. Men CNT hade inget intresse av detta slags deltagande i makten, och de socialistiska ministrarna trädde tillbaka. På CNT:s distriktskonferens i Katalonien beslöts, att CNT skulle påtaga sig ansvaret för bildandet av råd, som skulle sammansättas av de olika antifascistiska riktningarna."

Det förefaller emellertid en smula oklart, i vilket avseende det nya rådet avgörande skilde sig från en regering. Sannolikt förmenade man inom CNT, att åtminstone beträffande Katalonien makten låg så fast förankrad hos arbetarna och syndikaten, att ingen styrelseinstitution alls skulle kunna existera utan att vara ett uttryck för massornas vilja.

Beträffande den centrala regeringen fordrade CNT, att den skulle upplösas och ersättas med ett Nationellt Försvarsråd. Regeringen Ca-

ballero försummade utrustningen av CNT:s revolutionära kolonner för att försvaga syndikalisternas ställning. CNT ville ha medinflytande på krigets organisering. Därför krävde det försvarsråd. Men varken socialdemokraterna eller de borgerliga fraktionerna ville avstå från regeringen. De avvisade kravet på regeringens ersättande med ett försvarsråd. Slutligen beslutade sig CNT för att ingå i centralregeringen med fyra medlemmar. Det skedde 5 november 1936.

Man förklarade, att det först och främst gällde att vinna kriget. Alla antifascistiska krafter måste enas och sammansvetsas för att besegra fascisterna. Situationen var icke sådan, att man kunde tänka på en "total revolution". CNT:s inträdande i regeringen fick betraktas som en taktisk åtgärd för krigets vinnande. CNT hade därmed icke principiellt förändrat inställning till stat och regering. Den var lika antistatlig som någonsin. CNT:s ställning var *kriget och revolutionen*. Men först av allt måste kriget vinnas. Utan militär seger kunde icke heller revolutionen förverkligas.

Amerikansk syn på de japaniska aspirationerna i Stilla Oceanen. Över horisonten sträcker sig en girig hand efter Nederländska Indien.
(Portland Oregonian.)

Tydligt förlitade sig syndikalisterna på, att de hade makten i sina händer genom kontrollen över sin egen milis samt kontrollen över den produktiva verksamheten och det ekonomiska livet i avsevärd grad. I en artikel i *Tierra y Libertad* skrev Federica Montseny bland annat: "När fascismen är besegrad, vem det sedan vara må, som befinner sig vid makten, så kommer revolutionen att vara ett faktum. Folket kommer att genomföra den... I Katalonien är den redan ett faktum... Det finns ingen möjlighet, att här skulle upprepas vad, som skedde i Ryssland... I Katalonien ha vi utträtt praktiskt arbete, man finner oss överallt... I dag ligger det så till här, att om ett syndikat ger ut en paroll, så blir den strax genomförd. Denna form för ekonomiskt uppbyggande är en av grundvalarna för vår kamp mot fascismen. Folket självt, och alltid endast folket, har att bestämma rytmen i vår kamp." På detta sätt betraktade Federica Montseny problemet om regering och revolution. Själv var hon en av CNT:s fyra representanter i centralregeringen i Madrid.

Betraktelsesättet kan i och för sig vara bestickande nog, men det underskattar fullständigt de möjligheter, en regering kan ha att förändra situationen, när den accepteras av massorna.

I och med CNT:s inträde i centralregeringen förändrades CNT:s praktiska inställning till stat och regering grundväsentligt. *CNT:s inträde gav stat och regering moralisk auktoritet hos de revolutionära och antiauktoritära massorna.* Detta måste medföra en avgörande förskjutning i massornas inställning.

CNT:s inställning till stat och regering var tidigare negativ. Den var icke bara negativ i passiv bemärkelse, den var även aktivt negativ. Man bekämpade stat och regering. Till en början ideologiskt, men med revolutionens inbrott också mera praktiskt. Staten avkläddes så många funktioner som möjligt och dessa flyttades över på arbetarnas organisationer. Statens makt- och verksamhetsområde begränsades systematiskt. Det blev mindre och mindre och man kunde skönja, hur en segerrik revolution småningom helt skulle ha likviderat staten och överfört dess nyttigare funktioner på an-

dra organ, som kontrollerades av arbetarna och icke stodo över dem, som de statliga.

Enligt syndikalismens historiska betraktelsesätt är staten ett de makt- och egendomsbesittande privilegierade klassernas instrument till förtryckandet och utsugandet av den egendomslösa klassen. Staten är således arbetarklassens fiende. Som sådan måste den bekämpas av arbetarna. Socialismens förverkligande sammanfaller också med statens likvidering. Det är revolutionens uppgift att avskaffa staten. Socialism och stat kunna icke bestå vid sidan av varandra annat än under den kampens period — längre eller kortare — under vilken socialismen undantränger kapitalismen och dess stat. Socialism och stat äro tvenne motpoler. Vid en revolution gör sig det förhållandet gällande, att antingen måste revolutionen likvidera staten eller också kommer staten att likvidera revolutionen. Varje kompromiss med staten kan bli ödesdiger för revolutionen.

När arbetarmassorna fattat statens historiska mission som en förtryckande och utsugande institution i de besittande klassernas intresse, ha de också förlorat sin vördnad för staten och statsmakten. De ha blivit befriade från den väsentligaste delen av auktoritetstron, vilket är av utomordentligt värde. Många årtionden av propaganda och upplysningsverksamhet ligga bakom massornas befrielse från statlig auktoritetstro. Ju grundligare denna förstörts, desto bättre.

När CNT beslutade sig för att delta i regeringsarbetet, måste följderna ha blivit, att den återgett regeringen och staten en betydande del av dess moraliska prestige i arbetarmassornas ögon. Det måste också haft praktiska verkningar med betydande konsekvenser. Den syndikalistiske arbetaren kunde icke längre i staten se samme gamle arvfiende, som med alla medel måste bekämpas. Hans egna representanter sutto i regeringen. Man kunde icke längre revoltera mot stat och regering som förut. Man måste vara *lojal* mot stat och regering, d. v. s. att man måste underkasta sig statens lagar och direktiv. Den syndikalistiske arbetarens egna organisationer stå ju bakom regeringen och äro genom sin representation en del av regeringen.

Inträdde icke revolutionen i en ny fas i samma ögonblick CNT satte in sina representanter i regeringen? I kontrarevolutionens fas? I stället för den traditionella kampen mot regeringen kom stödjandet av regeringen och staten. Man kunde väl säga, att CNT:s principiella inställning icke uppgivits, men det existerade nu icke längre något logiskt samband mellan princip och praktisk verksamhet. Från och med nu måste staten växa i styrka. Och statens växande styrka motsvarades å andra sidan av revolutionens minskade styrka. Då stat och revolution äro varandras motpoler, måste den ena partens styrketillväxt ske på den andra partens bekostnad. Genom CNT:s anslutning ökades statens moraliska och politiska auktoritet. Statens och revolutionens förhållande till varandra blev nu omkastat. Revolutionen hade satt staten på avskrivning, nu blev det staten som satte revolutionen på avskrivning.

De av kommunisterna provocerade händelserna i maj 1937 i Barcelona gävo regeringen anledning till ingripande. Arbetarnas avvärjning påbörjades. När arbetarna avvärjas under en revolution, har det gått långt utför. Polismakten i Katalonien, som kontrollerats av arbetarna, överfördes att subordonneras under centralregeringen i Madrid. Så följde militariseringen eller förstatligandet av milisen, en åtgärd av den mest genomgripande betydelse.

Betingelsen för, att en social revolution skall kunna segra, måste vara, att de revolutionära massorna själva behålla kontrollen över de värn- och kompositioner de upprätta. Kontrollen över milisen låg i arbetarnas händer. Ingen stat eller regering kunde utnyttja milisen mot arbetarna eller revolutionen. Genom milisens förstatligande eller militarisering omkastades förhållandet. Staten disponerade över milisen för sina syften. Staten blev stark och mäktig och revolutionen började bli svagare. Man hade efter allt att döma beträtt vägen till kontrarevolution.

Det ena reaktionära angreppet mot revolutionens landvinningar följde efter det andra. Snart sände regeringen trupper till Aragonien för att häkta den revolutionära pro-

vinsstyrelsen, som stod under anarkösyndikalistiskt inflytande, och radera det revolutionära uppbyggnadsarbetet. Den under syndikatens kontroll stående krigsindustrin gjordes beroende av centralregeringen. Småningom sökte staten ingripa mot de av arbetarna kollektiviserade industriföretagen och mot alla de organ, som skapats av revolutionen. Regeringen, som underkastades åtskilliga ombildningar, gjorde allt vad den kunde för att sabotera revolutionens landvinningar. Negrin proklamerade ett kontrarevolutionärt regeringsmål: återställandet av den privata egendomen. Och Negrin var i detta avseende i samförstånd med Moskva. Moskvans inblandning befrämjade de kontrarevolutionära strävandena. En omfattande terror igångsattes av den spanska avdelningen av ryska GPU liksom av statspolisen. Försvarsapparaten demoraliserades genom dessa ingrepp. Man började fråga sig, om man skulle slåss mot den fascistiska terrorn bara för att falla offer för den kontrarevolutionära terror, som övades på den republikanska sidan. Med ett ord: staten växte och blev allt mäktigare, men i samma takt försvagades revolutionen.

Krig och revolution var CNT:s lösen. Men revolutionen kunde inte säkerställas utan genom krigets förande till seger. Segern blev därför det i tidsrummet primära för CNT. Därefter fick man se till revolutionen. Det var detta betraktelsesätt, som ledde till CNT:s allians med alla de sektorer, som ville bekämpa Franco-fascismen.

D. A. de Santillan skrev i juli 1937: "Den spanska revolutionen kan endast bli en verklighet genom samarbete med alla framåtsträvande krafter. Därför var det nödvändigt att ha ett organ, som sammanfattade politiska och ekonomiska organisationer. Detta organ var statsapparaten. Genom vårt deltagande i det påtvingade kriget blevo vi tvungna att samtidigt acceptera både hären och regeringen. Staten är krigets instrument. Aldrig har den varit och aldrig kommer den att bli revolutionens organ. En revolution gör man inte för staten, än mindre med staten. I bästa fall — och här ligger en positiv uppgift för vår medverkan i regeringen — kan staten hålla sig passiv inför samhällets nydaning. Men att överlämna

revolutionen åt staten betyder detsamma som att omintetgöra revolutionen. Om kriget och revolutionen icke varit två skilda saker för oss, skulle vi aldrig ha deltagit i regeringen. Makten, vår makt, ligger icke i departementen utan i våra syndikat."

Det förefaller oss, som utgångspunkten i denna tankekedja var grundfalsk. En social revolution kan icke förverkligas genom "samarbete med alla framåtsträvande krafter". Det fanns krafter, som voro "framåtsträvande" i borgerlig bemärkelse men absolut kontrarevolutionära ur socialistisk synpunkt. Revolutioner kunna icke tryggas med hjälp av kontrarevolutionära element.

Man förespeglade också syndikalisterna, att om CNT gick in i regeringen, skulle England och Frankrike inta en mera sympatisk ställning till republiken. Man skulle kunna få vapen och krigsmateriel. Även från Ryssland skulle Katalonien — syndikalisternas huvudfäste — få krigsmateriel. Bland de ledande syndikalisterna talade man om "våra vänner Frankrike och England". Dessa spekulationer visade sig vara grundfalska. England och Frankrike förblevo den sociala revolutionens fiende, liksom Ryssland.

I en polemik mot ett av FAI utsänt manifest skrev Alexander Shapiro: "En seger över fascismen får icke vara en seger av en annan statlig kombination, ty den integrala frigörelse, som FAI talar om, utesluter såväl bolsjevismens som den borgerliga socialdemokratins delaktighet. Man kan därför icke acceptera FAI:s ståndpunkt, att garantin för en seger över fascismen måste vara 'antifascistisk enhet och ömsesidig hjälp mot den gemensamme fienden'. Förnuftet säger oss, att fascismen icke är de 'antifascistiska', sektorernas 'gemensamme fiende'. Förnuftet säger oss, att den bolsjevikiska fascismen och alla de andra statspartier ha en otvivelaktig gemensam fiende: anarkismen. Och att deras gemensamma mål är att bilda block för att krossa oss, vad som än för tillfället gör det nödvändigt för vissa sektorer att exploatera anarkismen och anarkisterna... Det är därför för oss en imperativ plikt att öppna ögonen på massorna, vilka snarare reagera med känslorna än med förnuftet. Vi böra avlägsna dem från pseudoantifascis-

men i stället för att vi närma oss pseudofascisterna. Ett sådant närmande från vår sida beslöjar ännu mera de politiskt-sociala motsättningarna och låter den stora massan överrumplas av, vad den i fortsättningen skulle kunna kalla ett slags förräderi."

Att kalla det imperialistiska England och Frankrike "våra vänner" var naturligtvis ett fatalt misstag. De voro den sociala revolutionens fiender. Lika oriktigt var det att betrakta bolsjevikerna och Moskva som vänner. Moskva ville den borgerliga ordningens återställande och bekämpade syndikalisterna med alla till buds stående medel. I grund och botten var detta också de borgerliga sektorernas inställning, även om de opererade oportunt. De högersocialdemokratiska politikerna skilde sig icke från dessa. De blevo Moskvas redskap. UGT och riktningen Caballero hade i viss utsträckning gemensamma intressen med syndikalisterna, men på Moskvas initiativ undanträngdes Caballero på ett tidigt stadium. Caballero måste avgå från regeringsmakten och regeringen Negrin, Moskvas redskap, kom i stället. Men alla dessa riktningar visste, att kriget icke kunde vinnas utan syndikalisterna och CNT. Därför sökte de binda CNT genom dess anslutning till regeringen. Å sin sida ansåg CNT, att man icke kunde vinna kriget utan alla dessa i grund och botten fientliga sektioners medverkan. Problemställningen var invecklad. Genom CNT:s inträde i regeringen började den genom revolutionen nästan vanmäktiga staten att åter få makt. De revolutionära massorna underordnade sig den kontrarevolutionära statsmakten och alla de kontrarevolutionära sektioner, med vilka CNT samarbetade. Staten blev åter stark. Den återuppbyggde sitt polisväsen, sitt militärväsen och tog hand om rättsskipningen. Man förde krig mot Franco-fascismen, men *den "antifascistiska enhetsfronten" hyste inom sig en egen fascistisk sektor, bolsjevismen, som arbetade för sin seger.*

Den tanke, som Santillan uttryckte som en möjlighet, att staten skulle kunna förhålla sig passiv inför samhällets nydaning, var absurd. Det ligger i statens väsen att vara den totala makten och icke inom staten tolerera en makt, som är fientlig mot staten, sådan som

anarkosyndikalismen. Staten utnyttjade anarkosyndikalismen, men den var dess svurne fiende, vilket också dokumenteras av allt dess handlande. Den kunde emellertid icke bekämpa anarkosyndikalismen på ett sådant sätt, att den riskerade en öppen brytning. Men den förberedde anarkosyndikalismens våldsamma undertryckande, så snart en eventuell seger över Franco-fascismen tillät det. Detta syfte hade öppet annonserats i den ryska pressen redan 1936, då Pravda i Moskva skrev: "Vad Katalonien beträffar har utrensningen av trotskistiska och anarkosyndikalistiska element redan börjat och föres där med samma energi som i USSR." Tusentals anarkosyndikalistiska militanter mördades av CNT:s regeringsallierade och andra tusental stoppades in i deras fångelser.

Det är inte vår uppgift att i denna fragmentariska översikt uttala oss om, huruvida en annan taktik från CNT kunde lett till ett lyckligare resultat. Det är tänkbart, att den väg CNT följde var den enda möjliga i den givna situationen. Därom skola vi varken uttala oss för eller emot.

Kriget slutade med nederlag för republiken. Negrin och bolsjevikerna uppträdde under de sista veckorna på ett sätt, som närmast liknade förräderi. 100,000 man polistrupper hade samlats i Barcelona och reserverats för kampen mot revolutionärerna, medan dessa revolutionärer gjorde det sista förtvivlade motståndet vid de vikande fronterna.

Vad som är uppenbart är, att en frihetlig revolution icke kan genomföras med hjälp av stat och regering, eftersom staten är frihetens negation. Det väntade sig icke heller CNT. Men den menade sig kunna stärka krigföringen genom att acceptera regeringen och den statliga militära ordningen. Och om icke kriget vunnes kunde icke heller revolutionen genomföras. CNT trodde sig genom allians med den sociala revolutionens fiender kunna förbättra revolutionens utsikter. Den antifascistiska enhetsfronten gjordes till något heligt och oantastligt. Men det är dock frågan, om icke denna allians med revolutionens fiender och detta accepterande av stat och regering hade en helt annan effekt än den åsyftade. Att CNT:s eftergifter skapade oenighet och också

missmod hos delar av den revolutionära sektorn är otvivelaktigt. Regeringspolitiken och den bolsjevikiska terrorn (i skydd av regeringen) demoraliserade den revolutionära sektorn genom angrepp på revolutionärerna och revolutionens sociala landvinningar. Allt fick sin utlösning i det militära sammanbrottet och nederlaget.

Emellertid kan man utan tvekan slå fast, att om revolutionens inre utveckling också förlopit efter andra linjer och på ett lyckosammare sätt, kunde den spanska republiken dock icke ha segrat mot den väldiga övermakt, den hade att bekämpa, utan det internationella proletariats solidaritet. Och det måste med sorg och grämlse konstateras, att denna nästan fullständigt uteblev. Visserligen strömmade en del frivilliga till från olika länder. Men en del av dessa frivilliga voro rekryterade genom initiativ från Moskva som ett led i Moskvas kontrarevolutionära intriger och torde i viss grad ha bidragit till den inre frontens försvagande. Den solidaritet, som skulle haft någon betydelse, skulle varit en aktion i de olika länderna mot de demokratiska regeringar, som deltog i vapenblockaden för att tvinga dessa att tillåta den spanska republiken att få tillförsel av krigsmateriel. Spanien hade kämpar nog men saknade vapen.

"Folkfrontspolitiken", som under denna tid mer eller mindre dominerade demokratierna, var också ett hinder för arbetarmassornas aktioner. Socialdemokrater och kommunister stödde de regeringar, som deltog i vapenblockaden eller den s. k. "noninterventionpolitiken", vilken i verkligheten var en intervention mot det kämpande Spanien och dess demokrati. Genom folkfrontspolitiken hade den största delen av arbetarrörelsen blivit den kontrarevolutionära politikens vasall. Socialdemokratin och bolsjevismen dela i ungefär lika grad ansvaret för det republikanska Spaniens militära nederkämpande.

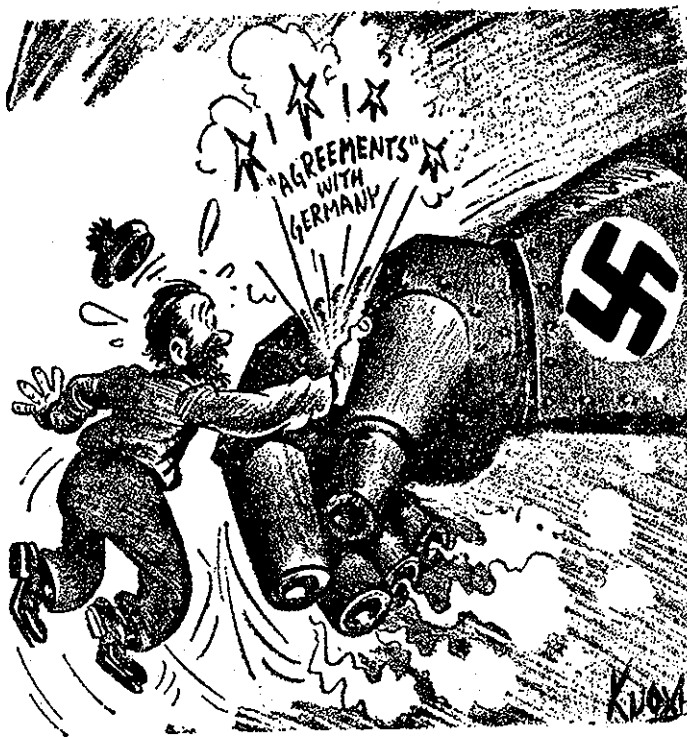
Hur hade det gått, om republiken segrat? Då hade staten varit stark. Det hade antagligen kommit till strid mellan de verkliga revolutionärerna under CNT:s ledning och de andra skikten under statens och regeringens ledning, men det är knappast sannolikt, att denna kamp

utfallit till revolutionens fördel. Staten, som representant för kontrarevolutionen, hade sin armé och framförallt sina polistrupper av en väldig omfattning, den hade åter fått greppet om samhället. Den hade återvunnit sin auktoritet, förskaffat sig kontrollen över den krigsviktiga industrin, trafikväsendet etc. Den skulle troligen ha nedkämpat revolutionen. Och kontrarevolutionen hade segrat.

Den ryska revolutionen började med statens detronisering. Den skapade ett rådssystem, som hade federativ karaktär. Men bolsjevismen kom in i maktspillet, erövrade makten, skapade en ny stat. Den nya staten segrade över socialismen. Socialismen dog i armarna på den ryska statskapitalismen. Staten dödade revolutionen. Kontrarevolutionen vann med hjälp av den röda militarismen. Staten krossade revolutionen.

Den tyska revolutionen jagade bort den gamla politiska regimen. Men den vände sig inte mot staten. Den "erövrade" staten. Den reorganiserade staten från feodal till demokratisk. Det blev en "socialistisk" regering, men den "socialistiska" regeringen handlade kontrarevolutionärt. Med hjälp av en i hast reorganiserad statlig militärapparat slog den nya staten ned dem, som krävde en social revolution genom kapitalismens likvidering. Staten krossade revolutionen.

Det är icke osannolikt, att även i det tredje stora revolutionsförsöket staten hade kunnat krossa revolutionen. Men i så fall tack vare att revolutionärerna hade accepterat staten och regeringen, återgett dessa institutioner auktoritet och anseende, tillåtit staten att monopolisera polis- och militärväsen och utbygga sin maktställning steg för steg, tills den var nog stark att likvidera revolutionen.

Hur det går till, när ett litet land träffar en uppgörelse med Tyskland.

(Commercial Appeal, Memphis, Förenta staterna.)

Statsstyrd ekonomi

När president Wilson i tiden tog initiativ till att låta amerikanska staten övertaga järnvägarna, hälsades detta av vissa socialdemokratiska kretsar som en stor seger för socialismen. Dessa kretsar sammanblanda städse två skilda begrepp: statsföretagsamhet och socialism. Genom denna begreppsförvirring uppkom under senaste världskrig det absurda uttrycket "Krigssocialism".

En närmare undersökning ådagalägger dock tydligt, att krigssocialismen endast var en ny form av kapitalism, nämligen krigskapitalism. Inom dess ram kvarstodo klass-samhället och klassmotsättningarna. Kapitalismen hade alltså bara anpassat sig efter det nya läget, blivit en statsledd monopolkapitalism för krigstiden. Hur litet denna utveckling hade att göra med socialism, framgick sedan av den vidare utvecklingen fram till det nya världskriget av år 1939; den präglades av ekonomiska kriser, ekonomisk och politisk anarki, arbetslöshet, fattigdom, elände, reaktion o. s. v.

Man hade hoppats — fastän förgäves! — att allt detta kunnat lära vissa socialdemokratiska kretsar något. Samma begreppsförvirring är dock änyo förhärskande bland dem. De förhålla sig till de nya formerna för statsdrift som om de vore en bekväm ersättning för socialismen; de se icke de djupare orsakerna till dessa former. Våra dagars "socialdemokrater" kan man med skäl påminna om Kautskys ironiska polemik i "Neue Zeit" år 1899 mot revisionismen, som i tariffavtalen såg ett stycke socialism; han sade, att man i så fall kan vänta sig finna "socialismen" också i de offentliga bekvämlighetsinrättningarna. Ty så dunkelt har ordet socialism och begreppet sociali-

sering blivit för dem, att de icke ens mer tyckas kunna definiera det. Må vi dock slå upp Finlands socialdemokratiska partis socialiseringsprogram av år 1930 och efterse dess definition på socialiseringen. Det säger: "Socialisering betyder här produktionsmedlens samt den produktiva verksamhetens och handelns övertagande av samhället i avsikt att avskaffa kapitalistklassens makt över det ekonomiska livet, upphäva klassmotsättningarna och leda det ekonomiska livet på ett sätt, som motsvarar det arbetande folkets samfälliga intresse."

Redan under förra världskriget kunde vi se, hurusom monopolkapitalismen genom förhållandenas tvång utvecklades till statsdirigerad krigsmonopolkapitalism, för att sedan i fredstid återgå till större frihet. Det nuvarande krigets totalitära natur måste naturligtvis i ännu högre grad främja en utveckling av nämnda slag, ty det föres ju med uppjudande av de krigförande staternas alla materiella och kulturella resurser. Det gäller där ej blott att förstöra motståndarens industriella verksamhetsmöjligheter utan också jordbruket, laboratorierna, där viktiga förarbeten för kriget göras, o. s. v. Genom luftangreppen förstöras i mycket snabbare tempo än någonsin tidigare landets rikedomar, och kriget med sina moderna invecklade och effektiva vapen tär svårt på landets ekonomiska resurser. Hela samhället blir härigenom tvunget att offra mera än under tidigare krig på krigsindustrin i form av längre arbetsdagar, och härigenom kunna mindre förnödenheter än förut användas för tillgodoseende av medborgarnas behov. Det blir som följd härav alldeles nödvändigt för staten att bestämma över produktionen eller åtminstone kontrollera den. Om så icke skedde, bleve följden väldiga prisstegringar samt brist på produkter för konsumtionen och brist på arbetskraft inom krigsindustrin. Allt detta skulle leda till nederlag eller revolution. Alltså, storkapitalisternas eget intresse kräver en dylik kontroll.

Det har dock visat sig, att denna kontroll för kapitalisternas eget vidkommande merendels varit skenbar, ty de rika ha alltid möjligheter att kringgå den och sålunda tillgodose sina behov rundligare än kontrollen avsett... Officiellt lovar man att inga krigsvinster skola

tillåtas, att de skola tillföras det allmänna genom beskattning o. s. v. Det är likafullt ett ofrånkomligt faktum, att kapitalistklassen i alla länder tack vare sin samhällseliga ställning dominerar staten, har statsmaskineriet i sina händer och härigenom har talrika möjligheter att undandraga sig kontroll.

Där staten är kapitalistisk, kan alltså kapitalistklassen tillvarataga sina intressen i "folkgemenskapens" och "den nationella frihetens" namn. Som en följd härav komma arbetarnas krav under ett krig, ifall de hota kapitalistintressena, att stämplas som "landsförrädiska" och "statsfientliga". Men med rätta frågor sig en arbetare: varför är kapitalismen allena berättigad att tala i den nationella frihetens namn? Varför skall jag i försvarets namn avstå från mina socialistiska krav? Varför kräver man ej, att kapitalismen skall ge vika? Socialismen avskaffar ju alla sociala motsättningar; alltså borde just den öka ett lands försvarsmöjligheter, och dock måste jag i försvarets namn ge kapitalisten alla möjligheter han kräver för att utnyttja min arbetskraft till det yttersta!

Liksom finanskapitalet genom sammansmältning av bank- och industrikapital leder till finansvälde, gör finanskapitalet genom sin sammansmältning med statsapparaten den sistnämnda till ekonomisk ledare och bevakare av sina intressen — naturligtvis med marginal för vissa eftergifter. Kapitalistklassens intressen och makt brytas härigenom ingalunda.

Det viktigaste kännetecknet för krigstidens statsstyrda ekonomi är alltså detta: i namn av kampen mot den yttre fienden sker en väldig koncentrerings av de ekonomiska krafterna, och den dirigerar statsmakten främst med sina egna intressen för ögonen. Det ekonomiska livet befinner sig härvid i krigstillstånd riktat *utåt*.

Men frågan har också en annan sida. Denna samlade kraft riktar sig även mot den inre "fienden", mot all arbetaropposition. Kapitalistklassen har fått fullmakter att föreskriva medborgarna deras skyldigheter. Och då en gång försvaret ledes efter kapitalistiska grundsatser, kommer kapitalistklassen att använda sina fullmakter mot alla socialistiska krav. Löneförhöjningar, strejker o. dyl. minska ju den kapitalistiska statens försvarsmöjligheter, och dock äro ju dessa arbetarnas strävanden helt naturliga, så mycket mer som priserna stiga snabbare än lönerna. Genom staten styr kapitalistklassen det sociala livet, sänder efter behov arbetare ut till landets alla delar, bestämmer diktatoriskt över medborgarnas liv. Där parlamentariskt styrelsesätt ännu finnes, ha dock parlamentets kontrollmöjligheter inskränkts till ett minimum utan praktisk betydelse. Då försvaret är byggt på kapitalistiska principer, anses den inre "fienden" lika farlig som den yttre. Och trots all skenbar enighet växer en skärpt klasskamp fram och söker sig tillfällen till uttryck. Denna logiska utveckling kan ej med några tvångslagar förhindras, men dess former bestämmas av de rådande förhållandena. Statsstyrd ekonomi, baserad på kapitalismen, löser icke de motsättningar kapitalismen framkallat. Det sätt varpå ekonomins ledning där är sammansatt bekräftar blott det sagda. I "demokratiska" stater kan till ledningen också höra "arbetarledare", men bara sådana som kapitulerat inför kapitalismen. I auktoritära stater utgöres ledningen av militärer, tjänstemän, storindustrins representanter; där ha "arbetarrepresentanterna" öppet ersatts med det maktägande partiets män.

Nu i den internationella kapitalismens kris-tider, då likafullt socialismen med naturnödvändighet rycker sakta fram, bjuder man de lidande massorna många slag av surrogatsocialism.